

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET 2020-2023

1. Johdanto

Politiikan onnistumista mitataan sillä, millaisen maailman jätämme lapsillemme. Vasemmistoliitto tekee tulevaisuuteen katsovaa tasa-arvoista, ympäristön kannalta kestäväää sekä feminististä, eli kaikkien yhdenvertaisuuteen suuntaavaa politiikkaa. Me rakennamme yhteiskuntaa, joka on hyvä kaikille, ei harvoille. Me teemme politiikkaa, joka takaa hyvän elämän edellytykset myös tuleville sukupolville.

Vaikka politiikan täytyy katsoa kauas, on tekojen aika nyt. Tämä tavoiteohjelma koostuu esityksistä, jotka voidaan toteuttaa lähivuosien aikana. Toteutuessaan nämä tavoitteet lisäävät hyvinvointia, ihmisten välistä tasa-arvoa sekä vapautta. Lisäksi ne varmistavat esteettömyyden ja ihmisoikeuksien toteutumisen sekä mahdollisuuden työhön ja toimeentuloon. Ne myös lisäävät talouden kestävyyttä sekä edistävät ilmastonmuutoksen hillintää ja turvaavat luonnon monimuotoisuutta.

Me haluamme maailman ilman sota, sortoa, puutetta ja eriarvoisuutta. Me haluamme muuttaa luonnonvaroja kestävämmästä käyttävän fossiilitalouden ilmastoviisaaksi kiertotaloudeksi ja suojella luontoa ylikulutukselta. Yhteiskunnan on taattava edellytykset työhön ja toimeentuloon sekä tasavertaiseen osallistumiseen. Yhteiskunnan on tarjottava jokaiselle myös mahdollisuuden itsensä kehittämiseen. Kaikille kuuluva vapaus voi toteutua vain demokraattisessa, yhdenvertaisessa, esteettömässä ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa.

Vasemmiston tavoittelemaa kokonaisvaltaista maailmanlaajuista muutosta kohti tasa-arvoista ja ekologisesti kestäväää yhteiskuntaa kuvataan Punavihreä Tulevaisuus -asiakirjassa. Vasemmistoliiton arvot määritellään periaateohjelmassa.

2. Hyvinvointia 2020-luvulla

Yhteiskunnallisen tasa-arvon ja laajan hyvinvoinnin kannalta pohjoismainen hyvinvointivaltio on ollut maailman menestyksekkäin malli. Kun maailma ja yhteiskunta muuttuvat, on kuitenkin myös hyvinvointivaltion muututtava. Vasemmiston tehtävä on päivittää hyvinvointimallimme 2020-luvulle.

Yhteiskunnallisen muutoksen tahti on teknologisen kehityksen vuoksi yhä nopeampaa, maailma yhä keskinäisriippuvaisempi ja ympäristöongelmat uhkaavat yhteiskuntien vakautta ja tulevaisuutta. Vaikka maailmanlaajuisesti absoluuttinen köyhyys on vähentynyt, ovat eriarvoisuus sekä tulo- ja varallisuuserot kasvaneet.

Epävarmuuteen on vastattava luomalla turvaverkkoja, vahvistamalla ihmisten voimavaroja ja tekemällä politiikkaa, joka lisää yhdenvertaisuutta, dialogisuutta sekä luo uskoa tulevaisuuteen – ei lietsomalla pelkoa tai sulkemalla rajoja.

Maailman muutokset voivat olla eriarvoisuutta kasvattavia tai pienentäviä riippuen siitä, millaisten arvojen pohjalle rakennamme politiikkaamme, miten taitavasti ennakoimme kehitystä ja miten rohkeasti uskallamme tehdä tulevaisuuteen katsovia päätöksiä.

Keskeisimmät haasteemme ovat ilmastonmuutoksen pysäyttäminen, taloudellisen tasa-arvon lisääminen, työmarkkinoiden murrokseen vastaaminen, luonnon monimuotoisuuden suojelu sekä ihmisten hyvinvoinnin

ja yhdenvertaisuuden turvaaminen. Nämä haasteet edellyttävät kirkasta visiota tulevaisuudesta, ja näiden ongelmien ratkaiseminen on asetettava läpileikkaavaksi tavoitteeksi aivan kaikkien päätöksentekoon.

Yhteiskunnalliset ja teknologiset muutokset, väestön ikääntyminen sekä siirtyminen vähähiiliseen elämäntapaan ovat keskeiset hyvinvointivaltiomme perustaan vaikuttavat haasteet. Hyvinvointipalveluita on heikennetty eivätkä vanhat hyvinvointirakenteet enää kaikissa tilanteissa onnistu takaamaan hyvinvointia, toimeentuloa ja tasa-arvoisia elämän edellytyksiä kaikille. Toisaalta vähähiilinen elämäntapa edellyttää valtavia muutoksia tuotantoon, kulutukseen ja elämäntapoihimme.

Ratkaisuna näihin aikamme suuriin haasteisiin tarvitsemme nykyistä tiukempaa sitovaa ympäristösääntelyä sekä todellisten vaikutusten mukaista ympäristöhaittojen hinnoittelua. Ilmastokestävä elämä on mahdollistettava kaikille. Lisäksi tarvitsemme panostuksia infrastruktuuriin ja tutkimukseen. Sosiaaliturvaa on uudistettava tuomaan tukea vaihteleviin elämäntilanteisiin. Julkiset palvelut on päivitettävä niin, että lähtökohtana ovat ihmisten tarpeet sekä ongelmien ennaltaehkäisy. Verotuksen on tasattava tulo- ja varallisuuseroja nykyistä paremmin. Koulutustason lasku on käännettävä sen nousuksi ja koulutusjärjestelmän on tasattava perhetaustasta johtuvia eroja sekä mahdollistettava jatkuva oppiminen. Työllisyyspolitiikassa on keskityttävä osaamisen, työkyvyn, tuottavuuden ja työolojen kehittämiseen sekä hylättävä ihmisten kyykyttäminen ja kikyttäminen.

Rauhan ja yhteisiin sopimuksiin perustuvan kansainvälisen yhteistyön turvaaminen on edellytys tarvittavalle kansalliselle ja globaalille muutokselle.

Inhimillisuus, tasa-arvo, vapaus sekä ylisukupolvinen kestävyys on ankkuroitava kaikkea päätöksentekoamme ohjaaviksi arvoiksi. Näin luomme turvaa, mahdollisuuksia ja tulevaisuuden uskoa sekä autamme suomalaisia navigoimaan muutosten ja epävarmuuden keskellä.

3. Hyvä toimeentulo työelämä ja turvattu tulevaisuus

Työ on tärkeä kysymys paitsi yhteiskunnallisesti myös yksilön kannalta. Työ luo arvoa ja rakentaa yhteiskuntaa, työ tuottaa hyvinvointia ja toimeentuloa. Toisaalta työ voi myös kuormittaa ihmistä ja huonosti organisoitu tai kohdistettu työ voi aiheuttaa yhteiskunnallisia ongelmia. Työtä voi olla liikaa tai liian vähän.

Työ ja työn tekemisen tavat muuttuvat juuri nyt nopeasti. Yhteiskunnan sääntelyn ja sosiaaliturvan on tunnistettava työn moninaiset muodot ja luotava yhdenvertaista turvaa työnteon muodoista riippumatta. Itsensätyöllistäjille on taattava oikeus kollektiiviseen neuvotteluun työn hinnasta. Sosiaaliturvajärjestelmämme on uudistettava vastaamaan muuttuneen työn moninaisia muotoja ja tuomaan paremmin turvaa myös pätkä- ja silpputyöntekijöille sekä itsensätyöllistäjille. Suomen sosiaaliturvajärjestelmä on uudistettava kokonaisvaltaisesti niin, että se luo turvaa ja kannusteita muuttuvassa työelämässä ja takaa kaikille toimeentulon myös vaihtelevissa elämäntilanteissa. Perusturvan tasoa on nostettava.

Työttömyys on yhteiskunnan epäonnistumista, eikä siitä voi syyttää yksilöä. Valtion tehtävä on vähentää työttömyyttä aktiivisella työvoimapolitiikalla, elinkeinopolitiikalla, koulutuspolitiikalla sekä paremmilla palveluilla. Julkisen sektorin on kannettava vastuunsa työllisyydestä ja valtion on taattava pitkäaikaistyöttömille oikeus palkkatuettuun työhön. Vasemmistoliitto pitää tärkeänä sukupuolten välisen palkkatasa-arvon toteutumista.

Pienten tulojen ohella yksi merkittävä toimeentulovaikeuksia aiheuttava tekijä on asumisen korkea hinta. Kallis asuminen aiheuttaa ongelmia jopa työssäkäyville, erityisesti pääkaupunkiseudulla. Tulee rakentaa riittävästi kohtuuhintaisia esteettömiä asuntoja. Asumisen hinnan hillitsemistä ei voi jättää vain

markkinoiden varaan, vaan tarvitaan aktiivista asuntopolitiikkaa ja runsaasti lisää kohtuuhintaista asuntotuotantoa. Asumisen kalleus on myös yksi syy ylivelkaantumisen lisääntymiseen. Kansalaisten ylivelkaantumista ja luottohäiriömerkintöjä voidaan estää asuntopolitiikan ohella turvaamalla toimeentuloa ja vähentämällä köyhyyttä. Olennaista on kuitenkin myös luottomarkkinoiden nykyistä tiukempi sääntely sekä se, että ylivelkaantuneille luodaan aitoja mahdollisuuksia talousongelmista nousemiseksi. Asumisen korkeaan hintaan puuttamalla ja ylivelkaantumista ehkäisemällä voidaan myös parantaa työllistymisen kannusteita ja vaikuttaa myönteisesti työllisyyteen.

3.1 Turvaa muuttuvassa työelämässä

Me haluamme nostaa Suomen tasa-arvoisen työelämän kärkeksi. Se edellyttää työelämän laadun, palkkatasa-arvon ja työhyvinvoinnin kehittämistä sekä sitä, että työehtoista pidetään huolta työn muutoksen keskellä ja että työnteko mahdollistetaan mahdollisimman monelle.

Työn sisällöt ja ansaintamallit ovat muutosessa. Tämä on tosiasia, jota ei voi sivuuttaa. Muun muassa digitalisaatio, robotisaatio, tekoäly ja big datan käyttö muuttavat merkittävästi koko yhteiskuntaamme. Muutos ei johdu ainoastaan teknologisesta kehityksestä, vaan siihen liittyy harjoitettu uusliberalistinen talouspolitiikka, joka jakaa ihmiset entistä vahvemmin voittajiin ja häviäjiin. Perinteinen teollisuustyö on vähentynyt ja tilalle on syntynyt erityisesti huonoilla työehdoilla varustettua palvelualojen työtä sekä korkeaa osaamista vaativaa asiantuntijatyötä. Pätkä- ja silpputöistä ei voi enää puhua epätavallisina työn tekemisen muotoina – sen verran vakiintunut ja yleinen osa ne ovat suomalaisia työmarkkinoita. Myös erilaiset alustatyön ja itsensä työllistämisen muodot ovat lisääntyneet. Työn tekemisen tavat ja työsuhteiden muodot ovat muuttuneet ja työelämä on monien kokemusten mukaan muuttunut aiempaa epävarmemmaksi. Kehitys muuttaa työntekemisen tapoja, hävittää vanhoja työtehtäviä ja luo uusia sekä asettaa uusia vaatimuksia työntekijöiden taidoille ja kyvyille. Siksi yhteiskunnan on omalta osaltaan pystyttävä vastaamaan työn muutoksen vaatimukseen ja luomaan ihmisille turvaa ja osaamista muuttuvassa työelämässä.

Työelämän murros ja epävarmuus kasvattavat ihmisten kuormitusta ja stressiä. Sen vastapainoksi on luotava nykyistä paremmat mahdollisuudet joustaviin työaikajärjestelyihin, työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen sekä osaamisen päivittämiseen. Useat suomalaiset kokevat, että palkankorotuksen sijaan heidän hyvinvointiaan kasvattaisi eniten mahdollisuus vapaa-ajan lisäämiseen tai muunlaiseen työehtojen parantamiseen. Mahdollisuus lyhennettyyn työpäivään tai -viikkoon voi olla tärkeää myös perhesyistä, siis lasten tai vaikkapa iäkkäiden vanhempien hoitamisen takia. Tämä voisi tarkoittaa lisää lomapäiviä tai viikoittaisen työajan lyhentämistä. Tämän kaltainen kompensatio tuottavuuden kasvusta olisi myös ympäristön ja yhteisöllisyyden kannalta kulutusmahdollisuuksien lisääntymistä parempi vaihtoehto.

Samalla kun toiset kärsivät liiallisen työtaakan alla, osa suomalaisista kärsii pätkä- ja silpputyösuhteiden aiheuttamasta epävarmuudesta. Työlainsäädäntöä on kehitettävä siten, että kaikille taataan työehtosopimuksia täydentävä minituntipalkka. Lisäksi on vahvistettava periaatetta siitä, että työvoimatarvetta täytetään pysyvällä työvoimalla erilaisten silpputyön ja näennäisyrittäjyyden sijaan. Samalla kun itsensä työllistäjien ja pienyrittäjien asemaa on parannettava, haluaa vasemmistoliitto suitsia erilaisia pakko- ja näennäisyrittäjyyden muotoja, joiden ainoa tarkoitus on työnantajariskin ja -kulujen siirto työntekijöille.

Julkisen sektorin tulee ottaa vastuu työttömyyden purkamisesta huolehtimalla vakaasta taloudellisesta kehityksestä, korkeasta investointiasteesta sekä aktiivisesta työvoimapolitiikasta. Erityisesti tarvitaan täsmätoimia nuorten, pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistämiseksi. Viime kädessä julkisen sektorin tulee taata työpaikan osatyökykyisille ja yli vuoden työttömänä olleille.

Työelämän sukupuolittuneisiin ongelmiin, kuten palkkaepätasa-arvoon, työmarkkinoiden sukupuolittuneisuuteen, epätyypillisten työsuhteiden kasaantumiseen, raskaussyrjintään ja häirintään on

puututtava uusilla ja päättäväsillä keinoilla. Maahanmuuttajien, osatyökykyisten kuten kehitysvammaisten ihmisten ja vierastyöntekijöiden hyväksikäyttämiseen ja alipalkkaukseen työmarkkinoilla on puututtava nykyistä jämäkämmin. Suomessa kaikille on taattava lakien ja työehtosopimusten mukaiset palkat ja työehdot. Osa-aikatyön yhdistämisen eläkkeellä oloon tai opiskelemiseen tulee olla nykyistä joustavampaa. Työttömänkin pitää voida opiskella.

Vasemmistoliitto haluaa tukea sopimisen kulttuuria työmarkkinoilla. Vaikka lainsäätävä tekee lopulliset ratkaisut, monet asiat on parasta sopia kolmikantaisesti. Sopiminen edellyttää kuitenkin tasapainoista neuvotteluasetelmaa, ei sanelua. Paikallista sopimista voidaan ja sitä pitää edistää, mutta kuitenkin työ- ja virkaehtosopimusten puitteissa.

Vasemmistoliitto edistää ja vaalii työntekijöiden oikeuksien loukkaamattomuutta. Teemme hyvää yhteistyötä ammattiyhdistysliikkeen kanssa ja turvaamme työntekijöiden lakko- ja järjestäytymisoikeuden tulevaisuudessakin. Vaadimme, että luottamusmiesten ja työsuojeluvaltuutettujen asemaa parannetaan ja heille taataan nykyistä enemmän työaika edustettaviensa asioiden hoitamiseen. Myös luottamusmiesten tiedonsaantioikeutta tulee parantaa.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Taataan kaikille subjektiivinen oikeus opinto-ohjaukseen läpi työuran.
- Lakkautetaan työvoimapolitiittiset karenssit ja muut työttömien rangaistuselementit.
- Kriminalisoidaan alipalkkaus. Parannetaan ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ja ihmiskaupan valvontaa.
- Saatetaan Suomessa voimaan Euroopan sosiaalisen peruskirjan artiklan 4.3 kohtuullista palkkaa koskeva säännös. Näin saadaan käytännössä määriteltyä kansallinen palkkojen vähimmäispalkkataso, joka turvaa kohtuullisen palkan niille, joilla ei ole työ- ja virkaehtosopimusten turvaa.
- Turvataan työntekijöiden oikeus saada heille kuuluvat palkkasaatavat esimerkiksi palkkaturvaa kehittämällä.
- Annetaan ammattiliitoille kanneoikeus ja vahvistetaan luottamushenkilöiden toimintaedellytyksiä ja tiedonsaantia.
- Turvataan palkansaajiin rinnastettaville itsensätyöllistäjille samat oikeudet, jotka työsopimuslaki takaa työsopimussuhteessa oleville.
- Työhyvinvointia ja työterveyttä tulee kehittää, jotta myös pätkä- ja silpputoissa sekä itsensätyöllistäjinä työskentelevät pääsevät tosiasiallisesti sen piiriin.
- Tehdään selvitys alustataloudessa työskentelevien asemasta ja valmistellaan alustatyölle reilut pelisäännöt.
- Kannustetaan sekä julkista että yksityistä sektoria käynnistämään työajan lyhentämiskokeiluja työllisyyden edistämiseksi, työelämän laadun parantamiseksi ja työn tuloksellisuuden parantamiseksi.
- Uudistetaan vuorotteluvapaajärjestelmä. Vuorotteluvapaan hyödyntäminen on oltava mahdollista 10 vuotta töissä olleille. Vuorotteluvapaan ajaksi tulee voida palkata kuka tahansa tehtävään soveltuva työtön työnhakija.
- Puretaan Suomeen syntyneitä ilmaistyömarkkinoita, joissa palkkatyötä vastaavaa työtä teetetään harjoittelijoita ketjuttamalla sekä kuntouttavalla työtoiminnalla.
- Toteutetaan tasa-arvoinen perhevapaaudistus 6+6+6-mallin mukaisesti ja mahdollistetaan perhevapaiden aiempaa tasaisempi jakaminen.
- Kehitetään uutta läheisvapaamallia, jonka avulla saattohoitopotilaan omainen voi ansiosidonnaisen tuen turvin hoitaa omaistaan kotona määräajan.
- Toteutetaan palkkatasa-arvo-ohjelma, jossa matalapalkka-aloille tehdään muita suurempia korotuksia (niin sanotut tasa-arvoerät).

- Kehitetään palkkaeroja anonyymisti seuraava tietokanta, joka mahdollistaa sukupuolten välisten palkkaerojen korjaamisen esimerkiksi tulorekisteriä hyödyntämällä.
- Annetaan työnantajille kolme vuotta aikaa kuroa mahdollinen sukupuolten välinen perusteeton palkkaero umpeen. Kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen perusteettomista palkkaeroista säädetään uhkasakko.
- Luodaan jokaiselle yli 30 hengen työpaikalle turvallisemman tilan periaatteet ja koulutetaan työsuojeluvaltuutetut toimimaan häirintäyhdyshenkilöinä.
- Turvataan aluehallintovirastojen työsuojeluvallan voimavarat ja edellytykset reagoida myös nimettömänä saatuihin ns. whistleblowing-järjestelmän kautta tullessiin ilmiantoihin yrityksissä tapahtuneista häirintätapauksista ja muista väärinkäytöksistä.
- Otetaan käyttöön palkkatukimalli, jolla kannustetaan yrityksiä rekrytoimaan pitkäaikaistyöttömiä, osatyökykyisiä ja nuoria työttömiä sivukuluja alentamalla
- Laajennetaan julkisen sektorin työllistämismenettelyä asteittain. Säädetään kaikille yli 12 kuukautta työttömänä olleille subjektiivinen oikeus palkkatuettuun työhön yrityksissä, kunnissa tai kolmannella sektorilla.
- Omaishoidon tuki nostetaan riittävälle tasolle.
- Kartoitetaan ja korjataan kehitysvammaisten ihmisten työtoiminnan ongelmat.—Kehitetään työtoimintaa niin, että se tukee avoimille työmarkkinoille siirtymistä. Vahvistetaan työhönvalmennuksen saatavuutta koko maassa. Työtoiminnasta saatavan päiväkorvauksen on ylitettävä osallistumisen vaatimat menot. Työsuhteen tunnusmerkit täyttävästä työstä on maksettava kehitysvammaiselle ihmiselle palkka ja siitä saatava työhön kuuluva suoja.
- Työntekijäosapuolella tulee olla sopimusten tulkintaetuoikeus. Ehtona paikallisen sopimisen edistämiseksi on oltava, että se tapahtuu työ- ja virkaehtosopimusjärjestelmän puitteissa.

3.2 Nykyaikaista elinkeinopolitiikkaa

Vasemmistolainen elinkeinopolitiikka vahvistaa työllisyyttä, painottaa yritysvastuuta ja takaa yrityksille tasapuoliset kilpailuedellytykset. Valtion on taattava, että yritykset voivat toimia laillisessa ja ennustettavassa ympäristössä. Yritysten on voitava luottaa siihen, että yhteiskunnan perusinfrastruktuuri toimii ja julkinen valta kouluttaa niiden käyttöön osaavaa työvoimaa. Yritysten on kannettava yhteiskunnallinen vastuunsa työoloista, ihmisoikeuksista ja ympäristöstä.

Elinkeinoelämän taloudellisen menestyksen ehto modernissa maailmassa on osaavan ja työkykyisen työvoiman saatavuus. Parasta elinkeinopolitiikkaa onkin pitää huolta ihmisten työkyvystä ja koulutuksesta läpi työelämän. Lisäksi valtio voi tukea elinkeinoelämää satsaamalla riippumattomaan tieteelliseen tutkimukseen ja tuotekehitykseen ihmis- ja ympäristöystävällisen tuottavuuden kasvun edistämiseksi.

Sen sijaan valtio ei voi taata yritysten menestystä jakelemalla yhä enemmän yritystukia – erityisesti jos ne kohdistuvat olemassa olevan toiminnan ylläpitämiseen tai saastuttamiseen. Yritystukia on uudistettava niin, että ne tukevat yritysten tasapuolisia kilpailuedellytyksiä sekä niin, että tuet suunnataan pois ympäristölle haitallisista tuista. Tutkimus-, tuotekehitys- ja innovaatiotukia on sen sijaan lisättävä. Panostamalla TKI-tukiin voidaan kehittää myös suomalaista perusteellisuutta siten, että käytettävistä raaka-aineista saadaan irti enemmän jalostusarvoa, vientituloja ja työtä.

Työllisyyden paraneminen on viime vuosina kohdistunut pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Pienyrittämistä on tuettava yksinkertaistamalla sosiaaliturvaa ja tuloverotusta. Sosiaaliturvan rahoitus on uudistettava niin, että se kohdistuu samalla tavalla kaikkiin tuotannontekijöihin.

Valtion on oltava aktiivinen omistaja. Valtio voi yritysomistusten kautta toisaalta saada tuloja, toisaalta kehittää ja monipuolistaa suomalaista elinkeinorakennetta, tukea työllisyyttä ja varmistaa kriittisten

yhtiöiden suomalainen omistajuus. Valtio-omisteisten yritysten on toimittava esimerkillisesti sosiaalisen ja ympäristövastuun näkökulmasta.

Elinkeino- ja työllisyyspolitiikassa ei saa unohtaa julkisten palveluiden suurta merkitystä yhteiskunnallisesti välttämättömien palveluiden tuottajana ja työllistäjänä. Elinkeinopoliittisia tukia ja erityisesti TKI-toimintaa on suunnattava myös julkisen palvelutoiminnan kehitysedellytysten tukemiseen.

Markkinoilla toimii muitakin kuin perinteisiä yrityksiä. Osuuskunnilla ja yhteiskunnallisilla yrityksillä on tärkeä ja toivottavasti tulevaisuudessa aiempaa suurempi yhteiskunnallinen rooli. Vaihtoehtoiset tavat organisoida taloudellista toimintaa mahdollistavat toiminnan ilman suuria tuottovaatimuksia ja mahdollistavat voiton lisäksi muiden seikkojen huomioon ottamisen toiminnassa.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Parannetaan itsensätyöllistäjien asemaa ottamalla käyttöön työttömyysturvan ennakkopäätösjärjestelmä ja yhdistelmävakuutus, ja ulottamalla työttömyysturvan suojaosa kaikkiin tuloihin.
- Tuetaan kotimaisia pienyrittäjiä nostamalla arvonlisäverollisen myynnin alarajaa 25 000 euroon ja huojennuksen ylärajaa 39 000 euroon.
- Otetaan huomioon elinkeinoelämän kuljetustarpeet liikennehankkeista päätettäessä.
- Selvitetään keinoja parantaa pienyrittäjien sosiaali- ja eläketurvaa.
- Vähennetään heikkovaikuttaisia yritystukia ja karsitaan ympäristölle haitallisia tukia.
- Lisätään tukia yritysvetoiseen innovaatio- ja tuotekehitystoimintaan.
- Lisätään valtio-omistamisen aktiivisuutta. Valtion enemmistöomisteisissa yhtiöissä noudatetaan hyvää työnantajapolitiikkaa ja vastuullista ympäristöpolitiikkaa.
- Pyritään monipuolistamaan suomalaista elinkeinorakennetta strategisella otteella luovien alojen, palvelualojen ja matkailun kehittämiseen.
- Varmistetaan kaikessa lainsäädännössä osuuskuntien ja yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytykset.
- Pienimuotoinen vapaaehtois- ja järjestötoiminta jätetään tulorekisterin ulkopuolelle. Tällä turvataan pienten vapaaehtoisjärjestöjen toimintaedellytykset, ja estetään hyvinvointia tuottavan järjestötoiminnan hiipuminen viranomaisääntelyn ja hallinnollisen taakan alle.

3.3 Kohti perustuloa

Vasemmistoliiton sosiaaliturvamalli perustuu myönteiseen ihmiskäsitykseen, jossa kontrollista vapaa ihminen on hyödyllinen ja tuottava sekä itselleen että lähipiirilleen. Vasemmistoliitto tavoittelee sosiaaliturvan kokonaisvaltaista uudistamista kohti perustuloa. Sosiaaliturvan tehtävä on täyttää niitä kohtia, joissa vastikkeellinen toiminta ei syystä tai toisesta ole mahdollista tai joissa tulot eivät yksin riitä toimeentuloon.

Työn ja yhteiskunnan muutos on johtanut tilanteeseen, jossa monien suomalaisten toimeentulo muodostuu erilaisista palkkatulojen, ei-työsuhteisten työtulojen, pääomatulojen ja tulonsiirtojen yhdistelmästä. Vanhan tulonsiirtojärjestelmän tarkoituksena oli taata ihmisille toimeentulo silloin, kun ansiotyötä ei ole tai kun henkilö ei pysty sillä itseään elättämään. Vanha järjestelmä laadittiin oletukselle, jonka mukaan ihminen kuuluu kerrallaan vain yhteen kategoriaan (esimerkiksi opiskelija, palkansaaja, yrittäjä tai eläkeläinen) ja liikkuminen kategoriasta toiseen on verikkaista. Nykytilanne, jossa erilaiset elämäntilanteet, tulonsiirrot ja tulomuodot sekoittuvat, edellyttää sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisvaltaista uudistamista.

Vasemmistoliiton tavoitteena on edetä asteittain kohti vastikkeetonta perustuloa. Me haluamme, että sosiaaliturvan byrokratiaa puretaan, pienimpiä etuuksia korotetaan ja yhtenäistetään ja työn sekä sosiaaliturvan yhdistämistä helpotetaan. Perusturvan pitää nimensä mukaisesti turvata kaikille riittävä vähimmäistoimeentulo, minkä vuoksi vasemmistoliiton tavoite on korottaa perusturvan tasoa 800 euroon kuukaudessa. Syyperusteista sosiaaliturvaa joustavoittamalla, yhtenäistämällä ja parantamalla päästää kohti perustuloa.

Ennen kuin perustuloon voidaan siirtyä pysyvästi, on Suomessa toteutettava laajamittainen perustulokokeilu ja yhtenäistettävä perusturvaetuudet. Varsinaisessa perustulojärjestelmässä kaikille täysi-ikäisille maksetaan säännöllisesti ja vastikkeetta rahaa toimeentuloa varten. Vastaavasti verotukseen tehdään muutoksia, joiden avulla perustulo ”verotetaan pois” parempituloisilta. Vasemmistoliiton tavoitteleva vähintään 800 euron suuruinen perustulo riittäisi korvaamaan nykyiset perusturvaetuudet sekä perustoimeentulotuen.

Toimeentulotuki varataan sosiaalityön välineeksi. Käytännössä se tarkoittaisi täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen säilyttämistä niin, että toimeentulotukea myönnettäisiin osana sosiaalityötä. Uutena sosiaalityön välineenä laajennettaisiin sosiaalinen luototus koko maahan.

Vastikkeellisuuteen perustuvan järjestelmän sijaan luodaan vapaaehtoisuuteen perustuvia työvoimapalveluita. Tämä vapauttaisi resursseja asiakkaan tilanteen ja todellisten tarpeiden arvioimiselle sekä yksilöllisempien työvoimapalveluiden tarjoamiselle.

Eläkeläisköyhyyden vähentäminen on tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä. Pienimpiä takuu- ja kansaneläkkeitä on edelleen korotettava, jotta kaikille ikäihmisille voidaan taata säällinen toimeentulo. Myös pieniä työeläkkeitä saavien tilannetta on helpotettava kehittämällä työ- ja kansaneläkkeen yhteensovittamista.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Helpotetaan työn vastaanottamista purkamalla sosiaaliturvan byrokratialoukkuja.
- Mahdollistetaan työtulojen ja sosiaaliturvan joustava yhdistäminen sekä luovutaan byrokraattisesta työvoimapoliittisista karensseista.
- Jatketään ja laajennetaan perustulokokeilua. Vasemmistoliiton pitkän ajan tavoitteena on perustulon käyttöönotto, minkä yksi askel ovat laajennettavat perustulokokeilut. Perustulokokeilun piiriin tulee valita työttömien ohella esimerkiksi palkansaajia, opiskelijoita, pienyrittäjiä ja työvoiman ulkopuolella olevia.
- Yhdistetään työmarkkinatuki, peruspäiväraha, takuueläke vanhuuseläkeikää edeltävä kansaneläke, perustason sairaus- sekä vanhempainpäivärahat, kotihoidontuki, opintoraha ja yrittäjien starttiraha yhdeksi perusturvaetuudeksi, jonka tasoa korotetaan ja joka sidotaan elinkustannusindeksiin.
- Kehitetään kansaneläkeindeksiä niin, että se ottaa huomioon nykyistä paremmin pienituloisten elinkustannusten nousun.
- Korotetaan pelkkää kansaneläkettä ja takuueläkettä saavien eläkkeitä vuosittain. Uudistetaan pienituloisten eläkeläisten toimeentulon parantamiseksi työeläkkeen, kansaneläkkeen ja takuueläkkeen yhteensovitusta. Keskipitkän aikavälin tavoitteena on, että kenenkään eläke ei jää alle tuhannen euron.
- Käynnistetään keskustelu eläkejärjestöjen ja ammattiyhdistysliikkeen kanssa eläkejärjestelmän ja -rahoituksen uudistamisesta, niiden oikeudenmukaisuuden lisäämisestä eriarvoisuuden vähentämiseksi sekä eläkeläisten kuulemista uudistuksissa.
- Taataan laadukkaat, kattavat ja ilmaiset tai kohtuuhintaiset julkiset hyvinvointipalvelut kaikille.
- Sisällytetään opintotuki sosiaaliturvan uudistamisen hankkeeseen. Ennen kokonaisvaltaista sosiaaliturvauudistusta korotetaan opintotukea, lisätään tukikuukausia, luovutaan tuen kaksiportaisuudesta ja vähennetään lainapainotteisuutta.

3.4 Loppu ylivelkaantumiselle

Vasemmistoliitto haluaa pysäyttää kansalaisten ylivelkaantumisen ja parantaa ylivelkaantuneiden ja luottotietonsa menettäneiden asemaa. Ylivelkaantuminen aiheuttaa toimeentulovaikeuksia ja pahoinvointia sekä estää työllistymistä, mikä tekee ylivelkaantumisen ehkäisystä myös vaikuttavaa hyvinvointi- ja työllisyyspolitiikkaa.

Yksityinen velkaantuminen on kasvanut Suomessa voimalla ja tasaisesti 1990-luvun lopulta alkaen. Asuntolainat ovat suuria ja laina-ajat pitkiä. Asuntolainojen kasvu on osaltaan seurausta kohtuuhintaisten asuntojen puutteesta, mutta se on myös yksi asuntojen hinnannousuun vaikuttava tekijä. Myös kulutusluotot ovat kiihdyttäneet kotitalouksien velkaantumista. Pikavippifirmojen valvonta on edelleen puutteellista ja mainonta aggressiivista.

Kesäkuun 2019 lopussa yli 382 700 suomalaisella oli maksuhäiriömerkintä. Määrä vastaa noin kahdeksaa prosenttia aikuisväestöstä. Maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa ihmisten arkea monella tavalla. Maksuhäiriömerkinnän saanut ei voi aina esimerkiksi tehdä lainajärjestelyitä, mikä voi johtaa pahimmillaan lainojen irtisanomisiin ja omaisuuden pakkorealisoointeihin. Myös asunnon löytäminen ja monien arjen kannalta tärkeiden sopimusten solmiminen vaikeutuu.

Maksuhäiriömerkintöjen taustalta löytyy usein vaikeuksia vuokranmaksussa sekä toisaalta kohtuuttoman suuria asumiskuluja suhteessa tuloihin. Myös perintäkäytännöt ja maksamattomien velkojen sallitut korkokulut ovat merkittävä maksuvaikeuksiin ja maksuhäiriömerkintöihin liittyvä tekijä. Pikavippien tilalle osittain tulleet limiittiluotot aiheuttavat myös velkaongelmia.

Ulosottovelallisia oli vuonna 2018 lähes 580 000, mikä tarkoittaa, että enemmän kuin yksi kymmenestä suomalaisesta oli ulosoton piirissä. Ulosoton ongelmana on usein velan pitkittyminen ja ketjuuntuminen, kun viivästyskorkojen ja mahdollisten muiden maksujen vuoksi velkataakka ei häviä, vaan yksi ulosotto synnyttää uusia ulosottoja.

Vasemmistoliitto katsoo, että ylivelkaantumista ja maksuhäiriömerkintöjä on pyrittävä ehkäisemään laaja-alaisesti. Asunto- ja kuluttajaluottomarkkinoille tarvitaan nykyistä tiukempaa sääntelyä. Ulosottoon joutuneiden asemaa on parannettava. Ylivelkaantumisen ennaltaehkäisyyn on panostettava.

Velkaantumista voidaan osaltaan ehkäistä myös parantamalla perusturvaa ja palkkoja. Elämiseen riittämättömät tulot voivat pakottaa velkaantumaan. Esimerkiksi pikaluotoilla katetaan usein välttämättömiä kuluja. Tästä näkökulmasta velkaantumisen ehkäisy edellyttää samoja toimia kuin köyhyyden poistaminen eli muun muassa kohtuullisia palkkoja, perusturvan parantamista, julkisten palveluiden laadun ja saavutettavuuden parantamista, terveydenhuollon maksukattojen laskemista ja yhdistämistä, lääke- ja matkakorvausten parantamista, sosiaalista asuntotuotantoa sekä järkevää kaavoittamista.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Vahvistetaan velka- ja talousneuvonnan resursseja ja säädetään sosiaalinen luotto lakisääteiseksi palveluksi.
- Tehostetaan pienluottomarkkinoiden sääntelyä ja valvontaa.
- Laajennetaan kuluttajaluottojen korko- ja kustannuskatto koskemaan kaikkia luottoja niiden suuruudesta riippumatta. Määritellään korkokatto lainan koko elinkaarelle, jotta ehkäistään korkojen kasvattaminen laina-aikaa pidentämällä.

- Kielletään pikavippien mainostaminen.
- Laajennetaan kuluttajansuojalakiä niin, että se kattaa myös korottomat, kuluttomat ja yli kolmen kuukauden pituiset luotot.
- Säädetään asuntolainoille 30 vuoden enimmäispituus ja sidotaan asuntolainojen lainakatto hakijan tuloihin. Kasvatetaan samaan aikaan huomattavasti kohtuuhintaisten asuntojen tuotantoa. Rajataan tai poistetaan sijoittajilta asunto-osakeyhtiön rahoitusvastikkeen verovähennysoikeus ja etsitään lainsäädännöllisiä keinoja uusien asuntojen taloyhtiölainaosuusien paisumisen ehkäisyyn.
- Kohtuullistetaan julkisen sektorin perintäkäytäntöjä ja käytetään asiakaspalvelulain mahdollisuutta maksuista vapauttamiseen
- Muutetaan lakia niin, että maksuhäiriömerkinnät poistetaan luottotietorekisteristä heti velan suorittamisen jälkeen tai kun velan peruste on poistunut.
- Helpotetaan ulosottoon ja velkavankeuteen ajautuneiden tilannetta niin, että käteen jäävä summa aidosti palkitsee työnteosta. Korotetaan suojaosaa ja arvioidaan suojaosuuden ylittävän palkan porrastettuja ulosotto-osuuksia uudestaan kannustavuuden näkökulmasta.
- Lyhennetään ulosottovelkojen vanhenemisrajaa.
- Nostetaan pitkään työttömänä olleen työllistyessä velanmaksusta myönnettävän vapautusjakson yläraja vähintään kuuteen kuukauteen.

3.5 Kohtuuhintainen koti kaikille

Jokaisella ihmisellä on oikeus kohtuuhintaiseen kotiin. Toimia asunnottomuuden poistamiseksi on tehostettava ja erityisesti suurilla kaupunkiseuduilla on rakennettava lisää kohtuuhintaisia asuntoja.

Asumisen korkea hinta on keskeinen pienituloisten toimeentuloa vaikeuttava ja sitä kautta eriarvoisuutta kasvattava tekijä Suomessa. Erityisen kärjistynyt ongelma on pääkaupunkiseudulla, jossa asuminen vie monen palkansaajankin kukkarosta pitkälti yli puolet käytettävissä olevista tuloista. Asumisen korkea hinta ja muuttotappioalueilla nopeasti laskevat asuntojen arvot myös estävät ihmisiä muuttamasta työn perässä maan sisällä.

Koska vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen vuokrataso on etenkin pääkaupunkiseudulla karannut tavallisten ihmisten ulottumattomiin, on asuntotuotannon määrän lisääminen keskeisin keino hillitä tarjonnan aiheuttamaa painetta vuokrien korotuksiin. Tarvitaan kuitenkin lisää myös kohtuuhintaista ja hintasäänneltyä asuntotuotantoa. ARA-tuetun rakennuskannan kasvu myös osaltaan hillitsee yleistä vuokrakehitystä, joten vaikutus on kauttaaltaan asuntomarkkinoita tervehdyttävä.

Kaupunkirakenteen tasapainoinen kehittäminen ja sosiaalisen eriytymisen estäminen on tärkeää. Eriytymistä voidaan estää rakentamalla eri alueille sekaisin vuokra- ja omistusasumista ja erilaisia asumistyyppisiä sekä suuntaamalla erityispanoksia matalan tulotason asuinalueiden kehittämiseen.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Säädetään asumistakuulaki, jolla taataan jokaiselle oikeus turvalliseen, kohtuuhintaiseen asuntoon asunnottomuuden sattuessa. Tarvittaessa asumista tuetaan yksilöllisillä palveluilla.
- Lisätään ARA-tuotannon määrää kasvukeskuksissa korkotukea lisäämällä ja kehittämällä sen ehtoja niin, että sen käyttö on houkuttelevaa nykyiselläkin korkotasolla. Tämä mahdollistaisi myös uusien aidosti yleishyödyllisten toimijoiden saamisen markkinoille. Tavoitteeksi asetetaan, että 40 prosenttia pääkaupunkiseudun uudisrakentamisesta on ARA-tuotantoa.

- Ohjataan uuden ARA-tuotannon käynnistymistä vastasyklisesti niin, että se kohdistuu pääsääntöisesti rakentamissuhdanteen laskukauteen. Näin pystytään hillitsemään urakkahintojen ja sen myötä ara-vuokrien nousua.
- Kohdennetaan tukea kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen rakentamiseen käynnistysavustusten kautta ja ohjataan lisäpanostuksia valtion omistamalle kohtuuhintaiselle A-kruunulle, jotta se voi kasvattaa tuotantovolyymiaan.
- Lisätään sitovuutta Maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimukseen tukemaan kuntia kohtuuhintaisten vuokra- asuntojen lisäkaavoitukseen ja toteuttamiseen. Tukemalla muun muassa raiteilla kulkevaa joukkoliikennettä mahdollistetaan fiksu kaupunkisuunnittelu ja asuntoja hyvien joukkoliikenneyhteyksien varrelle.
- Turvataan lainsäädännöllä vuokrasopimuksen heikoimman osapuolen, eli vuokralaisen, oikeudet ja irtisanomissuoja etenkin vuokrankorotustilanteissa nykyistä vahvemmin.
- Uudistetaan yhteishallintolaki ARA-vuokrataloissa niin, että vuokralaiset pääsevät aidosti vaikuttamaan omaa asumistaan koskevaan päätöksentekoon.
- Kokeillaan määräaikaisella neljän vuoden jaksolla vuokrankorotusjarrua, jolla hillitään asumisen hinnan nousua kasvukeskuksissa.
- Parannetaan rakennuttajaosaamista ja kustannusten hallintaa lisäämällä koulutusta erityisesti asunto-osaakeyhtiöille, pienille kunnallisille vuokrataloyhtiöille sekä kunnille.
- Kohdistetaan purkuavustuksia vajaan käytössä oleville vuokrataloyhtiöille alueilla, joilla asuntojen hinnat laskevat sekä selvitetään mahdollisuuksia tukea myös yksityisomisteisten asuntojen purkukustannuksia.
- Sähkön hinta vaikuttaa oleellisesti asumisen hintaan. Sähkönsiirron sallittu tuotto prosentti lasketaan 2 prosenttiin ennen veroja.

4. Talous, joka on ihmistä varten

Me haluamme rakentaa oikeudenmukaisen talousjärjestelmän, joka takaa kaikille työtä ja toimeentuloa sekä vähentää tulo- varallisuuseroja. Tekemistä tavoitteen saavuttamiseksi riittää, sillä elämme maailmassa, jossa maailman kahdeksan rikkainta miestä omistaa yhtä paljon kuin koko ihmiskunnan köyhempi puolisko. Tämä hätkähdyttävä luku kertoo, että vaikka elintaso on maailmanlaajuisesti parantunut, ovat varallisuus ja omaisuus keskittyneet yhä harvempien megariikkaiden käsiin. Myös Suomessa tulo- ja varallisuuserot ovat viime vuosikymmenten aikana kasvaneet.

Vaurauden keskittymisen taustalla vaikuttavat talouden globalisoituminen ja finansioituminen sekä taloudellisen ja poliittisen vallan yhteenkietoutuminen tavalla, joka näkyy rikkaita suosivana lainsäädäntönä ja kaverikapitalismina. Suuryritysten valta on kasvanut ja vastaavasti työntekijöiden asema sekä suhteellinen osuus tulonjaosta pienentynyt. Globaalissa mittakaavassa myös kauppa- ja investointipolitiikan pelisäännöillä, veroparatiisitaloudella sekä ilmastonmuutoksella on merkittävä rooli varallisuuserojen taustalla.

Verotuksen on julkisten menojen kattamisen lisäksi tasattava tulo- ja varallisuuseroja. Progression on oltava verotusta ohjaava periaate, pienistä tuloista on maksettava vähemmän veroja kuin suurista. Suomalaisen verotuksen tulo- ja varallisuuseroja tasaavaa vaikutusta on parannettava. Progression on koskettava kaikkia

tuloja tulolajista riippumatta. Kuitenkin tarvitaan myös haittaperusteisia veroja ohjaamaan kulutusta. Erityisesti verotuksen ympäristöohjaavuutta on parannettava.

Reilussa ja toimivassa verojärjestelmässä kaikki maksavat veronsa sovitun mukaisesti. Veronkiero, harmaa talous ja aggressiivinen verovälttely nakertavat hyvinvointivaltion rahoituspohjaa ja vääristävät yritysten välistä kilpailua. Veroparatiiseissa pesivät myös rikollisesti hankitut pääomat. Verovälttelyyn ja harmaaseen talouteen on puututtava niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Valtioiden välisessä verokilpailussa häviävät lopulta kaikki maat, joten verotukselle on saatava EU-tasolla vahvemmat yhteiset säännöt.

Rahapolitiikkaa on arvioitava uusista lähtökohdista. Nykyinen finanssipääoman ylivaltaa ylläpitävä rahapoliittinen järjestelmä ei ole ainoa vaihtoehto. Suomella ei eurojärjestelmän myötä ole rahapoliittista itsemääräämisoikeutta, joten muutosten on tapahduttava Euroopan tasolla. Tavoitteena tulee olla työllisyyttä ja vakautta sekä ympäristöllistä kestävyyttä tukeva rahapolitiikka.

4.1 Reilumpi maailmantalous

Maailmantalouden on oltava kestävä ja palveltava ihmiskunnan enemmistön hyvinvointia. Talouden keskeiset muutostarpeet liittyvät ympäristöllisen ja sosiaalisen kestävyuden parantamiseen. Me haluamme nykyistä enemmän sääntelyä ja sopimuksia, joilla rajata suuryritysten valtaa, poistaa veronkiertoa, varmistaa työntekijöiden oikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen globaalisti, puuttua ympäristöllisesti kestävämmään toimintaan sekä mahdollistaa köyhien maiden talouksien kehittyminen.

Veroparatiisit mahdollistavat paitsi veronkierron ja verovälttelyn, myös laittoman huumekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden toiminnan rahoittamisen. Ne nakertavat valtioiden rahoituspohjaa ja vääristävät yritysten välistä kilpailua globaalien suuryritysten eduksi. Veroparatiisit edistävät omaisuuksien piilottamista ja varallisuuden kasautumista. Viime vuosina veroparatiisitalouden suitsimisessa on edistytty, mutta paljon tehtävää riittää sekä globaalilla että EU:n ja kansallisella tasolla. Kansainvälisen veronkierron estäminen ja veroparatiisien sulkemisen on oltava Suomen poliittinen prioriteetti niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Maailman talous ei toimi reilusti, etenkin köyhien maiden kansalaisten näkökulmasta. Globaalin etelän luonnonvarat hyödyttävät edelleen eniten monikansallisten yritysten omistajia sekä etelän kapeaa valtaeliittiä. Työllisyys- ja verohyödyt jäävät liian harvoin kehittyvien maiden kansalaisille, ja globaalin etelän maista virtaa ulos suuria määriä laittomia pääomia. Kauppasopimuksia ja verotussopimuksia onkin tarkasteltava uudestaan siitä näkökulmasta, että kehittyvien maiden omien talouksien kehitys mahdollistetaan ja oikeudenmukainen osa globaalien arvoketjujen arvonalisästä jätetään kehittyviin talouksiin. Suuryrityksille on määriteltävä maakohtainen raportointivastuu siitä, mihin ne maksavat veronsa sekä vastuu selvittää ja minimoida toimintansa ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksia kaikkialla.

Pankeilla ja rahoituslaitoksilla on suuri valta. Finanssitalouden koko on moninkertaistunut ja rahoitusmarkkinat heiluttelevat reaalityalouksia. Koska pankeilla on paljon valtaa, pitää niiden sääntelyn ja valvonnan olla kunnossa. Pankkeja ei saa päästää kasvamaan liian suuriksi ja sääntelyllä on varmistettava normaalin rahahuollon toimivuus kaikissa olosuhteissa. Finanssisektorin paisumista ja vaarallista spekulatiivista kaupankäyntiä on hillittävä.

Koko nykyinen velkavetoinen rahajärjestelmä kaipaa uudelleen miettimistä. Kansalaisille tulee mahdollistaa normaali raha-asoiden hoito ilman liikepankkien asiakkuutta, ja Euroopan keskuspankin roolia on uudistettava vastaamaan paremmin tarpeeseen luoda taloudellista vakautta ja työllisyyttä euromaihin.

Euroopan tasolla yhteisen valuutan kautta yhteen sidotut jäsenmaat ovat elinkeino- ja väestörakenteiltaan, palkkatasoiltaan sekä yhteiskuntarakenteiltaan hyvin erilaisia. Silti niiden pitäisi kaikkien istua saman rahapolitiikan muottiin, mutta ilman yhteistä finanssipolitiikkaa. Tämä epäsymmetria yhdistettynä eurosäännöistä johtuviin kansallisen talouspolitiikan rajoitteisiin on jarruttanut euroalueen talouskehitystä ja aiheuttanut rahaliiton sisäisiä vaihtotaseiden epätasapainoja. Ylitiukoista finanssipoliittisista rajoitteista tulee luopua, jotta järkevä suhdannepolitiikka on mahdollista jäsenmaille. Euroopan keskuspankin tulee suunnata rahapolitiittista elvytystä suoraan jäsenmaille tai julkisiin infrastruktuurihankkeisiin painottaen investointeja, jotka edistävät oikeudenmukaista siirtymää kohti hiilineutraalia hyvinvointivaltiota. Myös yhteistä finanssipoliittista kapasiteettia tulee rakentaa.

Euroopan ajautuminen uuteen finanssi- tai velkakriisiin on estettävä tiukemmalla pankkisääntelyllä sekä finanssi- ja rahapolitiikan uudistuksilla. Kuitenkin jos ongelmiin ajaututaan, sijoittajien on kannettava vastuuta menetyksistä ja euromaille on luotava hallitun velkajärjestelyn mekanismi. Euroa on korjattava, mutta euro ei voi olla pakkoavoliitto. Siksi rahaliitosta eroaminen on mahdollistettava sitä haluaville jäsenmaille ilman, että se tarkoittaa samalla Euroopan unionista eroamista.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Säädetään yritysvastuulaki, jossa globaalisti toimivat yritykset veloitetaan raportoimaan ja vähentämään toimintansa kielteisiä ihmisoikeusvaikutuksia. Laajennetaan laki koskemaan myös ympäristövastuuta.
- Sisällytetään EU:n solmimiin kauppasopimukseen velvoittavat ja sanktioidut ympäristö- ja ihmisoikeusvastuuta koskevat pykälät. EU:n tulee tarkastella kauppasopimuksiaan ja kansainvälistä kauppajärjestelmää niin, että ne ovat reiluja myös kehittyville maille.
- Edistetään kestävän sijoittamisen sääntelyä EU:ssa. Lisätään lakiin työeläkevakuutusyhtiöistä vaatimus eettisestä sijoittamisesta.
- Tuetaan verotus- ja maailmankauppakysymysten nostamista YK:n agendalle.
- Nostetaan Suomen kärkitavoitteeksi EU:ssa yritysten pakollinen maakohtainen talous- ja veroraportointi. Kun tiedot ovat avoimia, varmistetaan, että verot maksetaan aina sinne missä suuryritysten tulostakin tehdään. Veloitetaan valtion enemmistöomistamat yhtiöt julkistamaan maakohtaiset tiedot yhtä kattavasti kuin veroviranomaisille tehtävässä maakohtaisessa raportissa.
- Liitetään Suomi spekulatiivisen rahoitusmarkkinakeinottelun hillitsemiseksi rahoitusmarkkinaveroa valmistelevien maiden joukkoon. Verosta on tehtävä mahdollisimman kattava, mutta alkuvaiheessa riittää pienempikin joukko maita.
- Arvioidaan kaikki Suomen verosopimukset. Neuvotellaan uudelleen tai irtisanotaan sellaiset sopimukset, jotka mahdollistavat verojen maksamatta jättämisen tai jakavat verotusoikeudet epäoikeudenmukaisesti valtioiden kesken. Irtisanotaan verosopimukset yhteistyöhaluttomien maiden kanssa.
- Rajoitetaan globaalien digijättien valtaa EU-sääntelyllä varmistamalla, että ne maksavat veronsa ja kunnioittavat yksityisen suojaa ja tekijän oikeuksia.
- Säädetään pääomaa koskeva maastapoistumisvero alhaisen verotuksen maahan siirtyville verovelvollisille.
- Osakkeiden hallintarekisteröinnin EU-sääntelyä on kehitettävä niin, että arvopaperien omistaminen on rekisteröitävä todellisen omistajan nimiin.
- Luodaan Norjan-mallin mukainen yleisöjulkinen rekisteri, johon kerätään kaikkien yritysten ja osakkeiden suorat omistaja- ja edunsaajatiedot.
- Määrätään Euroopan keskuspankin ensisijaiseksi tehtäväksi kasvun ja työllisyyden edistäminen suhdannetilanteesta riippuen myös keskuspankkirahoituksella. Esitetään Euroopan keskuspankille oikeutta ja velvollisuutta lainoittaa rajatusti suoraan jäsenvaltioita suhteessa niiden kokoon.

- Perustetaan EKP:n alainen julkinen kansanpankki, joka hoitaa luotettavasti peruspankkitoimintaa ilman kohtuuttomia palvelumaksuja ja tuottovaatimuksia.
- Tehdään selvitys rahajärjestelmän muuttamisesta yksityispankkien rahanluontiin perustuvasta järjestelmästä keskuspankkivaltaisempaan malliin.
- Luodaan rahaliittoon eroamismekanismi, joka ei edellyttäisi eroa koko EU:sta.
- Vahvistetaan euromaiden finanssipoliittista autonomiaa ja vastuuta omista veloistaan, jolloin ongelmallisista alijäämä- ja velkasäännöistä voidaan luopua.
- Luodaan selkeät puitteet euromaiden velkajärjestelymekanismille osana Euroopan valuuttarahastoa.
- Kehitetään finanssisektorin sääntelyä pankkien taseissa olevien riskien vähentämiseksi, sijoittajavastuun toteuttamiseksi sekä pankkisektorin ja valtion ”kohtalonyhteyden” heikentämiseksi. Tarvitaan toimia esimerkiksi liikepankki- ja investointipankkitoimintojen erottamiseksi ja mekanismeja pankkien koon rajoittamiseksi.
- Luodaan euroalueelle yhteistä finanssipoliittista kapasiteettia, jolla voidaan tasata suhdanteita ja elvyttää taloutta kriisitilanteissa. Yhteisen finanssipolitiikan rahoitus edellyttää varojen keräämistä hyvinä aikoina EU:n omien verojen kautta. Omien varojen osalta Suomen tulee edistää muun muassa finanssitransaktioihin kohdistuva veroa, EU:n yhteistä ja yhdistettyä yritysveropohjaa sekä EU:n laajuisia ympäristöveroja EU:n rahoituskehystä koskevissa neuvotteluissa ja muissa yhteyksissä.
- Euroalueen vaihtotaseiden epätasapainojen hillitseminen edellyttää menettelyitä, jotka kohdistuvat myös liian suurin ylijäämiin.

4.2 Oikeudenmukainen verotus

Vasemmistoliitolle on tärkeää, että verotus turvaa hyvinvointivaltion rahoituksen ja tasaa tuloeroja ja että verot maksetaan maksukyvyyn mukaan. Meidän mielestämme verotuksen keinoin on nykyistä tehokkaammin tuettava esimerkiksi kestävästä rakennemuutosta ja siirtymää kohti energiapihiä, älykästä ja täysin uusiutuviin lähteisiin perustuvaa energia- ja tuotantojärjestelmää. Nykyinen verojärjestelmämme ei tältä osin täytä tehtäväänsä. Sitä ei voi pitää myöskään yhteiskunnallisesti oikeudenmukaisena, sillä laajasti hyväksytty progression periaate ei käytännössä aina toteudu.

Kansainvälinen alenevan yritysverotuksen kilpajuoksu kohti pohjaa koituu lopulta kaikkien haitaksi, eikä Suomen pidä omalla toiminnallaan kiihdyttää verokilpailua. Sen sijaan meidän on aktiivisesti etsittävä ratkaisuja maiden välisen kilpajuoksun lopettamiseksi. Suomen on edistettävä EU-tason ratkaisuja yritysverotukseen ja pidettävä oma yritysverotonsa riittävällä tasolla.

Suomessa tulo- ja varallisuuserojen kasvu on näkynyt nimenomaan ääripäiden erkaantumisena. Perus- ja sosiaaliturvan leikkausten vuoksi pienituloisimmat ovat jääneet ansiokehityksestä jälkeen. Vastaavasti suurituloisimpien ansiot ja omaisuudet ovat kasvaneet selvästi muita nopeammin. Verotusratkaisut ovat keventäneet eniten suurituloisimpien verotusta. Erityisen avokätisesti Suomen järjestelmä kohtelee pörssilistaamattomien yritysten omistajia, jotka pystyvät muuttamaan ansionsa pääomatuloiksi ja nostamaan ne alhaisella veroprosentilla.

Suurituloisten ja pääomatulojen suosiminen verotuksessa lisää myös sukupuolten taloudellista eriarvoisuutta, sillä miehet ovat yliedustettuina ylimmissä tulodesiileissä ja naiset vastaavasti alimmissa tuloluokissa.

Vasemmistolainen kestävä verouudistus keventää työn verotusta pieni- ja keskituloisille, lisää progressiota ja kiristää omaisuuksien verotusta. Suurten pääomatulojen saajien suosiminen erillisellä pääomatuloverolla on lopetettava, ja kaikkia tuloja verotettava yhdessä yhtenäisessä progressiivisessa verotaulukossa. Näin veropohja laajenee ja yksinkertaistuu ja verojen välttely vähenee.

Verotuksen ympäristöohjaavuutta parannetaan, ja välillisten verojen korotukset korvataan pienituloisille niin, etteivät köyhyys ja tuloerot lisäänty. Kerättävillä verovaroilla huolehditaan laadukkaiden julkisten

palveluiden kattavasta saatavuudesta, uudistetaan yhteiskuntaa ympäristökestäväksi sekä taataan tarvittavat tulonsiirrot.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Korotetaan kunnallisverotuksen perusvähennystä pienituloisten käteen jäävien tulojen lisäämiseksi.
- Kiristetään suurten perintöjen ja lahjojen verotusta ja tiivistetään veropohjaa muun muassa tarkastelemalla erilaisia veroetuja uudelleen.
- Pääomaverotusta tiukennetaan, kun listaamattomien yritysten osinkojen suosiminen lopetetaan laskemalla verovapaiden osinkojen raja kahdeksasta kolmeen prosenttiin. Tukitaan mahdollisuudet vältellä veroja erilaisilla holding- ja muilla yrityskehitysjärjestelyillä. Lisätään pääomaverotuksen progressiota.
- Suurille omaisuuksille säädetään varallisuusvero.
- Rajataan tai poistetaan sijoittajilta asunto-osakeyhtiön rahoitusvastikkeen verovähennysoikeus.
- Pienennetään niin sanottua yrittäjävähennystä suurituloisten yrittäjien osalta.
- Aloitetaan työ ansio- ja pääomatuloverotuksen sekä työttömyysturvan ja muiden etuuksien harmonisoinniseksi, jotta kaikkia tuloja verotetaan saman progressiivisen asteikon mukaisesti.
- Parannetaan verotuksen progressiota niin, että alle 10 000 euron vuosituloista ei peritä veroja. Vastaavasti luovutaan suurista pääomatuloista saavia hyödyttävästä erillisestä pääomatuloverotuksesta ja verotetaan kaikkia tuloja samanarvoisina yhdessä progressiivisessä taulukossa.
- Poistetaan vapaaehtoisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksujen verovähennysoikeus.
- Edistetään maiden välisen verokilpailun estämiseksi yhteisen ja yhdistetyn yhteisöverokannan käyttöönottoa sekä minimiyhteisöverokantaa Euroopassa. Korotetaan Suomen yhteisöverokantaa maltillisesti.
- Säädetään 30 prosentin lähdevero hallintarekisteröityjen osakkeiden osingoille.
- Säädetään Windfall-vero sekä ydinvoiman polttoainevero, joilla peritään päästökaupan tuomat ansiottomat vanhojen voimalaitosten tulot valtiolle.
- Ulotetaan kuntavero pääomatuloihin perimällä valtiolle pääomatuloista keskimääräinen kunnallisvero ja jakamalla tuotto kunnille osana tasausjärjestelmää
- Tehdään kokonaisvaltainen ekologinen verouudistus, jossa verotuksen ympäristöohjaavuutta parannetaan ja poistetaan ympäristölle haitallisia veroetuja.

4.3 Harmaa talous ja korruptio kuriin

Julkisen talouden rahoituspohjaa voidaan parantaa puuttamalla harmaaseen talouteen ja veronkiertoon. Veropohjan rapautumiseen ja verovälittelyn haittoihin on onneksi herätty, ja monia tärkeitä uudistuksia on jo onnistuttu toteuttamaan. Vasemmistoliiton mielestä veronkierron ja aggressiivisen verosuunnittelun suitsiminen edellyttää kuitenkin lisätoimia niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Globaalien ja eurooppalaisten pelisääntöjen parantamisen lisäksi on myös kotimaiset verovälittelyrakenteet purettava. Esimerkiksi tulomuunto eli palkkojen keinotekoinen nostaminen pääomatuloina verotuksen minimoimiseksi sekä läpinäkymättömät sijoitusrakenteet ovat viime vuosina joiltain osin jopa lisääntyneet.

Harmaa talous, toisin sanoen taloudellinen toiminta, jossa vältellään verojen ja muiden lakisääteiden velvoitteiden täyttämistä, on ongelma myös terveelle kilpailulle. Kun jotkut yritykset jättävät velvoitteensa hoitamatta, joutuvat rehelliset yrittäjät ahtaalle. Harmaan talouden kyljessä kulkevat myös ihmiskauppa ja haavoittuvassa asemassa olevien työntekijöiden oikeuksien polkeminen.

Harmaaseen talouteen ja verovälttelyyn voidaan – ja siihen pitää – puuttua. Lainsäädäntöuudistusten lisäksi tarvitaan parempaa valvontaa. Tämä pätee myös korruptioon, valta-aseman väärinkäyttöön omaksi tai jonkin suljetun edunsaajaryhmän eduksi. Suomelle tyypillinen erilaisiin hyväveliverkostoihin perustuva valta-aseman väärinkäyttö ei tule esiin tavanomaisissa korruptiomittauksissa.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Laajennetaan pakollisen veronumeron käyttöä rakennusosalta vaiheittain majoitus- ja ravitsemusalalle, siivousalalle, kiinteistöpalvelualalle, telakkateollisuuteen, teknologiateollisuuteen sekä muille niin sanotun harmaan talouden riskialoille.
- Otetaan käyttöön tyyppihyväksytyt kassakoneet majoitus- ja ravitsemusalalle.
- Tukitaan Suomen kansallisessa lainsäädännössä olevat aggressiivisen verosuunnittelun ja verovälttelyn mahdollistavat käytännöt.
- Uudistetaan epäonnistunutta taksilakia niin, että veronkiertoa suitsitaan esimerkiksi pakollisilla taksamittareilla.
- Säädetään haitallinen verosuunnittelu selkeästi laittomaksi ja poistetaan mahdollisuus veronkiertoon vakuutuskuorten, holding-yhtiöiden, konserniverkojen ja vastaavien järjestelyiden avulla.
- Toimeenpannaan EU:n veronkiertodirektiiviin sisältyvät uudistukset suurimmalla mahdollisella kunnianhimon tasolla.
- Poistetaan omistusten hallintarekisteröintiin liittyvät veronvälttelymahdollisuudet ja lisätään omistusten julkisuutta.
- Kriminalisoidaan veronkierrossa avustaminen: kun yritys, yksityishenkilö tai muu oikeushenkilö on tuomittu oikeudessa veronkierrosta, on myös kyseisen veronkiertojärjestelyn suunnitellut ja/tai toteuttanut taho saatettava vastuuseen.
- Laajennetaan verotustietojen julkisuutta siten, että myös verotukseen jälkikäteen tehdyt oikaisut ovat julkisia.
- Uudistetaan tilaajavastuuta ketjuvastuumallin mukaiseksi niin, että tilaaja vastaa viime kädessä alihankkijoidensa veroista, veroluonteisista maksuista ja työntekijöiden palkoista.
- Hallituksen on valmisteltava ja vahvistettava koko vaalikauden kattava korruptionvastainen strategia.
- Valmistellaan laki korruptioepäilyistä ilmoittavien henkilöiden suojelemiseksi vastatoimia vastaan.
- Uudistetaan hankintalakia siten, että tilaaja voi nykyistä helpommin puuttua havaitsemaansa harmaaseen talouteen.
- Kasvatetaan harmaata taloutta, veronkiertoa ja aggressiivista verovälttelyä tutkivien ja käsittelevien viranomaisten resursseja.

5. Ympäristökestävä yhteiskunta

Ilmastonmuutos on aikamme suurin haaste ja ilmastokestävän yhteiskunnan rakentaminen suuruusluokaltaan hyvinvointivaltion rakentamiseen verrattavissa oleva tehtävä. Aika on kuitenkin käymässä vähiin, ja siksi meidän on toimittava nyt. Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta meillä on vastuu toimia.

Ilmastonmuutos ei ole ainoa maapalloa ja ihmiskunnan tulevaisuutta uhkaava ihmisen aiheuttama ympäristöongelma. Yhdessä luonnon monimuotoisuuden pienenemisen ja muiden ympäristöongelmien kanssa kietoutuu ilmastonmuutos osaksi yhtä suurta fossiilikapitalismin aiheuttamaa ympäristökriisiä, joka heikentää planeettamme elinolosuhteita, mutta myös demokratiaa ja ihmisoikeuksia.

Suomella ja suomalaisilla on velvollisuus tehdä oma osansa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja ympäristökriisin ratkaisemiseksi – niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Me emme voi yksin pelastaa maapalloa, mutta meillä on velvollisuus sopeuttaa oma elämämme ympäristön vaatimien reunaehtojen mukaiseksi. Samalla me voimme näyttää esimerkkiä muulle maailmalle, miten ympäristökestävä elämäntapa voidaan sovittaa yhteen eriarvoisuutta kaventavan ja hyvinvointia lisäävän politiikan kanssa. Hiilineutraali hyvinvointivaltio on paras vientituote, jonka Suomi voi viedä maailmalle.

5.1 Ilmastokestävä talous

Ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttää poliittisen ilmaston muutosta. Vasemmistoliitto katsoo, että ympäristökestävyydestä on tehtävä kaikkea politiikkaa määrittävä tekijä: kestävää yhteiskuntaa voidaan rakentaa ainoastaan ympäristön asettamien reunaehtojen puitteissa. Ympäristö- ja ilmasto on otettava läpileikkaavasti huomioon kaikilla politiikan sektoreilla. Tavoitteena on oltava, että Suomi on hiilineutraali yhteiskunta vuonna 2030 ja koko Eurooppa vuonna 2040. Tämän jälkeen on molempien oltava nettonegatiivisia. Tavoitteen saavuttaminen vaatii päästövähennystavoitteiden tiukentamista ja sektorikohtaisten suunnitelmien laadintaa.

Kysymys siitä, mihin meillä on varaa, on määriteltävä uudestaan. Myös kestävyysvaje on määriteltävä uudestaan. On kysyttävä, mihin meillä on ympäristönäkökulmasta varaa sen sijaan, että mietimme ainoastaan, mihin rahat riittävät. Meidän on laskettava ympäristöllistä kestävyysvajetta ja pienennettävä seuraaville sukupolville jätettävää ympäristövelkaa. Myös Euroopan rahaliiton talouskurisäännöt ja rahajärjestelmä on määriteltävä uudestaan tästä näkökulmasta.

Valtion talouden ja toiminnan suunnittelua ohjaavaksi reunaehdoksi on eurojen rinnalle nostettava päästöt ja päästöbudjetit. Eri hallinnon, yhteiskunnan ja talouden osa-alueille on määriteltävä vuosittaiset päästö- ja luonnonvarabudjetit, joita ei voi ylittää.

Politiikan ja yhteiskunnan mittaaminen vaatii uudistamista. Bruttokansantuotteen kasvu ei voi enää olla yhteiskuntapolitiikkaa määrittävä mittari, vaan sen rinnalle on nostettava päästöjä ja todellista hyvinvointia mittaavia tunnuslukuja. Kasvu ei ole itseisarvo, mutta hyvä ja ympäristökestävä elämä on.

Ilmastonmuutos ja ympäristökriisi ovat seurausta kestävästä talous- ja yhteiskuntamallistamme, fossiilikapitalismista, joka ei huomio planetaarisia reunaehtoja. Ilmastonmuutos on pääosin seurausta fossiilisten energianlähteiden käytöstä vapautuneesta hiilidioksidista sekä maankäytön muutoksista, jotka ovat vähentäneet hiilinielua. Talousjärjestelmämme on rakennettu fossiilisten energianlähteiden käytön varaan ja nyt se pitää irrottaa niistä.

Talouksmallimme rakentuu kestävästi jatkuvan luonnon resurssien kulutuksen kasvun varaan. Vauraus ja pääoman kasvu on rakennettu osittain savijaloille, tuhoamalla ja riistämällä ympäristöä ja tulevien sukupolvien elämän edellytyksiä. Resurssien kulutuksen jatkuva kasvu on kuitenkin mahdotonta rajallisten resurssien maapallolla. Nykyinen talousmalli tuhlaa resursseja ja tuottaa kasvavan määrän jätteitä, kun raaka-aineet ja tuotteet heitetään pois kertakäytön jälkeen eikä ravinnekierrosta huolehdita. Kertakäyttöön ja neitseellisten luonnon resurssien käytön varaan rakennettu tuhlaileva kertakäyttötalous on korvattava uudelleenkäyttöön ja säästäväisyyteen perustuvalla fossiilivapaalla kiertotaloudella.

Ilmastokestävän yhteiskunnan rakentaminen vaatii muutoksia talousmalliimme ja talouden ohjaamisen tapoihin. Muutos ei tapahdu itsestään, vaan tarvitsemme kannusteita, rajoituksia ja taloudellista ohjausta. Verotuksen ohjaavaksi periaatteeksi on eriarvoisuuden torjunnan rinnalle nostettava ympäristöohjaus.

Saastuttajan ja ympäristöhaittojen aiheuttajan on maksettava, ja ympäristökestävästä valinnoista on tehtävä taloudellisesti kannattavia vaihtoehtoja.

Suomi, Eurooppa ja koko maailma tarvitsevat oman ekologisen jälleenrakennuksen ja ilmastohyvinvoinnin ohjelmansa, green new dealin, jonka avulla luodaan suunnitelma siirtymiseksi kohti ilmastoviisasta ja ympäristökestävästä taloutta sekä tehdään suunnitelma työllisyyden ja hyvinvoinnin turvaamisesta ja eriarvoisuuden kaventamisesta muuttuvassa taloudessa. Ohjelmassa on hahmoteltava tarvittavien investointien toteuttaminen sekä verotuksen ja lainsäädännön muutostarpeet. Ilmastonmuutoksen hillitseminen ei saa johtaa eriarvoisuuden ja tuloerojen kasvuun. Siksi ohjelmassa on hahmoteltava myös ne tavat, joilla verotuksen tuloeroja tasaava vaikutus vahvistuu sekä ne muutokset, joilla ympäristöverojen kasvu korvataan pienituloisille verotuksella tai sosiaaliturvaa vahvistamalla.

Ilmastonmuutoksen torjuminen nähdään usein uhkana työpaikoille. Jotkin työpaikat väistämättä katoavat ja työn sisällöt muuttuvat, mutta fossiilisista polttoaineista irrottautuminen, ympäristöystävällisen paikallisen tuotannon suosiminen ja resurssien uudelleenkäyttöön perustuva kiertotalous voivat itseasiassa synnyttää nykyistä enemmän uutta työtä. Joka tapauksessa työ muuttuu, joten työntekijöille on luotava muutosturvaa ja mahdollistettava uudelleenkoulutusta.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Suomessa ja Euroopassa on luotava ekologinen jälleenrakennusohjelma (Green New Deal) yhteiskunnan kokonaisvaltaiseksi muuttamiseksi ympäristökestävällä, sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla.
- Toteutetaan ekologinen verouudistus, jossa verot määräytyvät aiheutettujen päästöjen mukaan.
- Euroopassa on talouskurin sijaan harjoitettava ekologisen jälleenrakentamisen mahdollistavaa Green New Deal -politiikkaa. Euroopan keskuspankin rahapoliittiset toimet on suunnattava ympäristön kannalta mielekkäällä tavalla.
- Luodaan kestävä siirtymän ohjelma, jossa linjataan, miten verotuksen progressiota parannetaan ja ympäristöverojen korotukset korvataan pienituloisille ja estetään tuloerojen kasvu sekä miten tuetaan aloja ja alueita, jotka menettävät fossiilisten polttoaineiden käyttöön sidoksissa olevaa työtä.
- Pienennetään ja lopulta luovutaan turpeen verotuesta.
- Vähennetään yritystukia, jotka kytkeytyvät fossiilisten polttoaineiden käyttöön.
- Kehitetään arvonlisäverotusta päästöperusteiseen suuntaan.
- Korotetaan fossiilisten polttoaineiden veroja päästöperusteisesti.
- Otetaan kaikissa julkisissa investoinneissa huomioon päästövaikutukset ja minimoidaan niitä.
- Veloitetaan eläkerahastot raportoimaan niiden fossiilisijoituksista sekä vähentämään niitä.
- Veloitetaan rahoitusmarkkinatoimijoita hiiliriskien raportointiin.
- Otetaan käyttöön päästöperusteinen lentovero.
- Edistetään hiilitullien käyttöönottoa EU:n ulkorajoille. Tavoitteena on globaali markkinaympäristö, jossa vähähiilisyys on aidosti kilpailuetu suomalaisille ja eurooppalaisille yrityksille.
- Edistetään tuotteiden käyttöiän pidentämistä luomalla kannustimia tuotteiden korjaukseen siirtämällä korjauspalvelut alennettuun arvonlisäverokantaan.
- Kielletään EU-tasolla tuotteiden keinotekoinen vanhentaminen.
- Rahoitetaan riippumattonta tutkimusta, joka tuottaa yhteiskunta- ja käyttäytymistieteeseen nojaavaa tietoa ja koulutusta ilmastonmuutoksen torjunnan tueksi.

5.2 Vähemmän päästöjä

Ilmastonmuutoksen hillitseminen vaatii päästöjen nopeaa vähentämistä. Se on vaikeaa, mutta ei mahdotonta.

Energian tuotannosta on tehtävä päästötöntä. Energiantuotanto ja fossiilisten polttoaineiden käyttö aiheuttaa suuren osan globaaleista päästöistä. Suomessa erityisiä haasteita ovat Helsingin ja eräiden muiden suurten kaupunkien kaukolämmön päästöjen vähentäminen sekä turpeen energiakäytön alasajo. Energiantuotannossa on siirryttävä kohti uusiutuvia ja vähäpäästöisiä energianlähteitä. Erityisesti tuuli-, aurinko- ja geotermisessä voimassa on paljon lisäyspotentiaalia. Päästöttömien ja vähäpäästöisten energiantuotantomuotojen kannattavuus on varmistettava verotuksen päästöohjaavuudella. OK

Tulevaisuuden energiajärjestelmä on hajautettu ja älykäs. Uusiutuvan pienenergian tuotantoa on kannustettava ja tuettava nykyistä enemmän. Bioenergia on osa Suomen energiapalettia, mutta bioenergian tuotannon on täytettävä kestävyyskriteerit ja oltava kokonaisvaltaisesti tarkasteltuna kestävä.

Liikenne ja asuminen ovat merkittäviä päästölähteitä ja myös ne on irrotettava fossiilisten polttoaineiden käytöstä. Meidän on muutettava liikennejärjestelmäämme, vähennettävä liikennesuoritteita ja korvattava fossiiliset polttoaineet muilla käyttövoimilla. Eri puolilla Suomea tarvitaan erilaisia ratkaisuja liikenteen päästöjen vähentämiseksi, mutta väestörikkaat kaupunkiseudut ovat avainasemassa muutoksessa. Liikennesuoritteita suunniteltaessa on otettava huomioon alueelliset erot, sillä samat ratkaisut eivät toimi Kainuussa ja Kalliossa.

Liikennesuoritteiden määrää on vähennettävä älykkäällä maankäytön suunnittelulla ja etäyhteyksien käytöllä. Erityisesti kaupunkiseuduilla maankäytön suunnittelussa on mahdollistettava joukko- ja kevyen liikenteen käyttö. Liikenteen tehokkuutta on parannettava panostamalla raideliikenteeseen ja muuhun joukkoliikenteeseen. Kevyenliikenteen suoritteiden osuutta on kasvatettava erityisesti kaupunkiseuduilla.

Henkilöautoja tarvitaan myös tulevaisuudessa, erityisesti haja-asutusalueilla. Henkilöautojen päästöjä voidaan kuitenkin leikata vaihtamalla fossiiliset polttoaineet biokaasuun ja muihin kestäviin biopolttoaineisiin, lisäämällä hybridi- ja sähköautoilua sekä kehittämällä vety-teknologiaa. Henkilöautoilun tehokkuutta voidaan myös kasvattaa erityisesti kaupunkiseuduilla lisäämällä kyydin jakamista ja yhteiskäyttöautoilua. Digitalisaatio muuttaa kaikkia elämän osa-alueita eikä liikkuminen ole tästä poikkeus. Erityisesti tiheästi asutuilla kaupunkiseuduilla liikkumista tulee tulevaisuudessa tarkastella ensisijaisesti palveluna, ei omistajuuden näkökulmasta.

Lentoliikenteen matkustajamäärät kasvavat voimakkaasti ja suomalaistenkin tekemät lentomatkat ovat kaksinkertaistuneet viimeisen 20 vuoden aikana. Lentoliikenteen kasvu on saatava taittumaan, sillä sen ilmastovaikutukset kattavat 2-3 prosenttia ihmisen aiheuttamista suorista hiilidioksidipäästöistä. Lentämisen päästöt ovat pitkälti luksuspäästöjä, sillä vain harvalla lentämisessä on kyse ihmisoikeuksien toteutumisesta tai perustarpeiden tyydyttämisestä. Esimerkiksi Suomessa suurin osa lentomatkoina on vapaa-ajanmatkoja. Lentoliikenne on myös aliverotettua suhteessa muuhun liikenteeseen, eikä ilmastonmuutoksen vastaisessa kamppailussa ole sijaa vapaamatkustajille. Koska lentoliikenne on lähtökohtaisesti globaalia, pitäisi myös ratkaisut tehdä maailmanlaajuisesti. Kuitenkin jos riittäviin globaaleihin toimiin ei pystytä, pitää lentoliikennettä ryhtyä verottamaan EU:n laajuisesti tai kansallisesti.

Henkilöliikenteen ohella huomiota on kiinnitettävä tavara- ja rahtiliikenteeseen. Rahtiliikennettä on saatava entistä enemmän liikkumaan raiteilla, mikä edellyttää panostuksia raideyhteyksiin. Raskaan rekkaliikenteen sähköistyminen ei ole lähiaikoina realistista, mutta biokaasu on potentiaalinen keino raskaan liikenteen päästöjen vähentämiseen. Myös meriliikennettä on muutettava vähäpäästöisemmäksi, mikä edellyttää kansainvälisen sääntelyn tiukentamista. Rahtiliikenteen päästöjä voidaan vähentää myös suosimalla paikallisesti tuotettuja hyödykkeitä ja vähentämällä turhan tavarankulutusta ja rahtaamista ympäri maailmaa.

Asuminen ja asuntojen lämmitys kuluttaa paljon energiaa. Olennaista on tehdä asumiseen käytetystä sähköstä ja kaukolämmöstä mahdollisimman vähäpäästöistä. Muitakin muutoksia kuitenkin tarvitaan. Rakentamisen päästöjä on hillittävä korjaamalla olemassa olevaa rakennuskantaa purkamisen sijaan sekä kiirehtimällä rakentamisen hiilijalanjäljen arviointityökalun käyttöönottoa. Rakentamisen päästövähennyksiä on etsittävä myös materiaalien kierrätyksen keinoin.

Kaikkien kiinteistöjen energiatehokkuuteen on panostettava ja kiinteistöjen energiaremontteja tuettava nykyistä enemmän. Energiaremontteja on tuettava niin, että kustannus-hyötysuhde on yksittäisen asukkaankin osalta positiivinen. Näin pienituloisten asumisen edellytykset eivät vaarannu. Suorasähkökiinteistöjen energiankulutusta voidaan leikata esimerkiksi maa- ja ilmalämpöpumppujen avulla. Öljylämmityksestä on 2030-luvulla luovuttava ja korvattava öljykattilat lämpöpumpuilla tai kestävästi tuotetulla kaukolämmöllä. Vanhoissa kerrostaloissa voidaan panostaa esimerkiksi poistoilman lämmön talteenottoon ja energiatehokkaisiin ikkunoihin sekä asentaa katolle aurinkopaneelit.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Kehitetään energiaverotusta entistä päästöohjaavampaan suuntaan fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämiseksi. Luodaan tavoiteaikataulu fossiilisista luopumiselle.
- Järjestetään huutokauppoja uusien uusiutuvien energiantuotantomuotojen kehittämiseksi ja tukemiseksi. Ohjataan tutkimus- ja tuotekehitysvaroja energiatehokkuuden ja uusiutuvien energiajärjestelmien kehittämiseen.
- Olemassa olevat ja rakenteilla olevat ydinvoimalat ovat osa energiantuotantopalettia, mutta uusia suurydinvoimahankkeita ei käynnistetä. Pienten modulaaristen ydinvoimaloiden kehitystä seurataan ja selvitetään. Lähtökohtaisesti uudet investoinnit tehdään uusiutuvaan energiaan ydinpolttoaineen louhinnan ja loppusijoituksen ekologiset ongelmat on tiedostettava ilmastomuutoksen aiheuttamien uhkien ohella.
- Edistetään aurinkoenergian ja muun uusiutuvan energian tuotantoa julkisissa palvelurakennuksissa sekä kaupallisissa kiinteistöissä.
- Parannetaan uusiutuvan pienenergiantuotannon investointitukea ja poistetaan byrokraattisia esteitä. Uudistetaan lainsäädäntöä, jotta sähköautojen akut voivat toimia sähköverkon tasausvarastona.
- Vahvistetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisiä sähkön siirtoyhteyksiä.
- Tuetaan pienituloisia kotitalouksia ilmastoystävällisissä energiaremonteissa, esimerkiksi öljykattiloiden korvaamisessa maa- ja ilmalämmöllä. Luodaan kotitalousvähennystä täydentämään uusi kotitalousavustus, joka mahdollistaa energiaremonttien kaltaiset, kotitalousvähennyksellä tuetut työt myös pienituloisille.
- Parannetaan asunto-osakeyhtiöiden, asukasosuus kuntien ja omakotitalojen energiatehokkuutta ja ilmastoviisautta energiaremonttien investointituella. Vaihtoehtoisesti laajennetaan kotitalousvähennys kattamaan myös asunto-osakeyhtiöiden ja -osuuskuntien energiatehokkuutta tai uusiutuvan energian käyttöä parantavat hankkeet.
- Uudistetaan kiinteistöverotusta maltillisesti tukemaan kestävästä rakentamisesta ja kehitetään lainsäädäntöä huomioimaan rakennuksen koko elinkaaren aikaiset ilmasto- ja ympäristövaikutukset.
- Yhteensovitetään liikenteen ja maankäytön suunnittelu nykyistä paremmin. Maankäytön, asumisen ja liikenteen asiat on yhdistettävä rakennetun ympäristön ministeriöksi.
- Kehitetään liikenteen verotusta päästöohjaukseen perustuen, huomioiden ammatti- ja työmatkaliikenteen tarpeet. Vahvistetaan päästöverotuksen ohjaavuutta.
- Jatketaan biokaasukonvertiotukea sekä uusien biokaasuautojen hankintatukea ja lisätään kannusteita biokaasun tankkausasemien rakentamiseen.
- Lisätään joukkoliikennetukea, jotta joukkoliikenteestä tulee toimiva ja houkutteleva vaihtoehto oman auton käytölle.

- Investoidaan raiteisiin ja raideyhteyksiin. Lisäpanostuksia tarvitaan sekä perusväylänpitoon että kehittämishankkeisiin. Ratapihojen toimivuus, kaksoisraiteet ja nopeat yhteydet vaativat pitkäjänteistä suunnittelua.
- Tiukennetaan autoverotuksen päästöporrastusta.
- Autokannan muuttumiseen tähtävien määräaikaisten tukien, kuten romutuspalkkion tai konvertiotuen, tulee määräytyä tulojen perusteella. Tämä mahdollistuu uuden tulorekisterin myötä. Muutos kohdentaisi tuet oikeudenmukaisesti ja vaikuttavasti.
- Otetaan käyttöön päästöperustainen lentovero henkilö- ja tavarakuljetukselle ja edistetään myös kansainvälistä lentomaksua.
- Uudistetaan liikenteen polttoaineiden verotuet asteittain kestävästä liikkumisesta tukevaan suuntaan. Otetaan käyttöön ruuhkamaksut pääkaupunkiseudulla. Vapautus tietulleista tulee myöntää päästöraajat alittavalle ammattiliikenteelle sekä sähköautoille ja kimpapakyydeille. Ruuhkamaksujen tuotto tulee käyttää joukkoliikenteen parantamiseen.
- Tuetaan kaasu- ja sähköautojen tankkaus- ja latausverkoston rakentamista koko maahan.
- Uusitaan työmatkaliikenteeseen liittyvät edut kuten pysäköintietu, työmatkavähennys, kilometrikorvaukset ja työsuhteauton veroetu. Työmatkoilla tulee suosia kevyttä ja julkista liikennettä sekä päästöttömiä henkilöautoja ja kyydin jakamista. Huomioidaan uudistuksessa ammattiliikenteen tarpeet.
- Lisätään kävelyn ja pyöräilyn osuutta infrastruktuuripanosten kohdentumisessa.
- Otetaan käyttöön päästöperusteinen lentovero.
- Tuetaan kansainvälisen merenkulun päästöjen vähentämiseen tähtäviä aloitteita.

5.3 Hiilinielut kasvuun

Päästövähennysten lisäksi meidän on lisättävä hiilen sitomista ilmakehästä ja varjeltava maapallon hiilivarastoja. Maankäyttö on ratkaisevassa asemassa ilmastonmuutoksen hillinnässä. Luonnon raivaaminen ihmisen käyttöön kiihdyttää ilmastonmuutosta ja huolimaton maankäyttö on yksi ilmastonmuutosta aiheuttava tekijä. Erityisesti meidän on kiinnitettävä huomiota metsiin, maatalousmaahan ja soihin.

Maanviljelijät ja metsänomistajat voivat olla ilmastosankareita. Maanviljelymenetelmiä kehittämällä maatalousmaan hiilensidontaa voidaan lisätä ja samalla parantaa satovarmuutta ja kannattavuutta. Metsänomistajat voivat lisätä hiilensidontaa kasvattamalla metsät pitkäikäisemmiksi ja ottamalla käyttöön metsänhoitotapoja, jotka maksimoivat hiilen sitoutumisen puihin ja maaperään.

Suomi on metsäinen ja soinen maa, joten metsien ja soiden käyttö on meidän erityiskysymyksemme. Metsillä on myös suuri merkitys ilmaston lisäksi taloudelle ja luonnon monimuotoisuudelle, joten meidän on yhteensovitettava metsien käyttöön kohdistuvat taloudelliset ja ympäristölliset tarpeet.

Metsien käyttötavat on muutettava hiiliviisaiksi ja hakkuiden määrä on mitoitettava niin, että hiilinielut ja hiilivarasto kasvavat niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä. Olennaista on kehittää metsäteollisuuden jalostusarvoa ja puun käyttötapoja niin, että metsistämme tehdään mahdollisimman korkean jalostusasteen tuotteita, joissa hiili pysyy sitoutuneena pitkään ja jotka korvaavat päästöiltään korkeampia fossiilipohjaisia tuotteita. Metsien kasvatustapoja on tutkittava nykyistä enemmän, minkä lisäksi hiilimetsätaloutta on kehitettävä ja metsänomistajien tietoutta erilaisen metsänkäytön ilmastovaikutuksista lisättävä.

Suot ovat valtavia hiilivarastoja. Suon raivaaminen ja turpeen poltto tuhoaa hiilivarastot ja vapauttaa hiilidioksidia ilmakehään. Soiden raivaus pelloiksi aiheuttaa paljon päästöjä, joten siitä on luovuttava. Turpeen energiakäyttöä on vähennettävä ja 2030-luvulla siitä on luovuttava kokonaan. Epäonnistuneita metsäojoituksia purkamalla ja soiden ennallistamista lisäämällä voidaan vaikuttaa myönteisesti maaperän ilmastopäästöihin. OK

Kaupunkien ja kuntien maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa ja sääntelyssä on normiksi saatava hiilipäästöjen minimointi ja hiilinielujen turvaaminen muun muassa runsaiden viheralueiden, puuston ja puurakentamisen keinoin.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Kasvatetaan maaperän ja metsien hiilivarastoa kehittämällä maan multavuutta parantavia viljelytapoja yhdessä maanviljelijöiden ja tutkijoiden kanssa.
- Kielletään uusien turvepeltojen raivaus. Mahdollistetaan maanviljelijöille lannan käyttö biokaasuksi levityksen sijaan.
- Lisätään soiden ennallistamiseen varattuja määrärahoja ja kehitetään kemera-tukea epäonnistuneiden metsäojitusten purkamiseen.
- Vähennetään turpeen energiakäyttöä vero-ohjauksella sillä tavoitella, että energiakäytöstä luovutaan kokonaan 2030-luvulla.
- Luodaan turvealan siirtymäohjelma, jolla tuetaan alueita, joihin turpeen käytön alasajo vaikuttaa. Siirtymäohjelmalla taataan uudelleen koulutus, työllisyyttä edistävät toimet sekä alueiden energiahuolto.
- Varmistetaan, että puupohjainen biopolttoaine on kestävä. Esimerkiksi kannot ja puiden vihreät osat tulee jättää metsään.
- Hakkuiden määrän tulee olla ilmaston kannalta kestävä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Kestävä metsien käytön taso tulee määrittellä parhaan saatavilla olevan tieteellisen asiantuntemuksen perusteella, koska jatkuvan metsän kasvatuksen mukaiset metsien hoito- ja harvennushakkuut lisäävät metsien kasvua ja hiilinielua.
- Tuetaan tuotannosta poistettujen peltoalueiden ja ”risukoiden” metsittämistä kasvattamaan hiilinielua.
- Luodaan metsänomistajille kannusteita kasvattaa metsiä pitkäikäisemmiksi ja lisätä hiilen sidontaa luomalla tukimalli, jossa metsänomistaja saa sidotusta hiilestä vuosittaista korvausta.
- Ehkäistään metsäkatoa ja lisätään metsitystä taloudellisten kannustimien ja sanktioiden avulla.
- Edistetään puurakentamista julkisissa rakennuksissa.
- Edistetään viherkertoimen käyttöä rakentamisen sääntelyssä.

5.4 Kestävä ruokajärjestelmä

Ruoalla on suuri rooli jokaisen ihmisen elämässä. Ruoantuotannolla on myös suuri merkitys ilmastolle ja ympäristölle. Ruoan tuotanto aiheuttaa suuren osan päästöistä ja se kytkeytyy myös luonnon monimuotoisuuden hupenemiseen. Kestävän ruokajärjestelmän rakentaminen on olennainen osa ilmastonmuutoksen hillintää.

Lihan tuotannon ja kulutuksen kasvu on koko maailmaa koskettava ympäristöongelma. Karjaa varten on raivattava koko ajan lisää laidunmaita ja tuotettava rehua. Kasvisten osuuden lisääminen ruokavaliossa onkin olennaista ruokajärjestelmän ilmasto- ja ympäristövaikutusten vähentämisessä. Myös ilmastoviisaiden lajikkeiden suosiminen on tärkeää ruoan ilmastovaikutusten minimoimiseksi. Ilmastoviisaan ruokavalion koostaminen on kotitalouksien käsissä, mutta julkisen vallan tulee suosia ympäristöystävällistä ruokavaliota suositusten, tukien, joukkoruokailujen ja verotuksen avulla.

Monet kalat ovat terveellistä ja ilmastoviisasta ruokaa, mutta suuri osa maailman kalakannoista on uhattuina ylikalastuksen ja saastumisen takia. Kestävästi kasvatettu kala on osa ympäristöystävällistä ruokajärjestelmää, mutta nykyinen kalankasvatus myös rehevöittää meriä.

Ruokahävikki on suuri ongelma – roskikseen päätyvän ruoan päästöt ovat syntyneet turhaan. Ruokahävikkiä on vähennettävä ruokajärjestelmän kaikissa osissa: pelloilla, logistiikassa ja teollisuudessa, mutta myös kaupassa, ravintoloissa ja kodeissa.

Ruoantuotantotavat vaikuttavat myös luonnon monimuotoisuuteen. Erityisesti torjunta-aineiden runsas käyttö aiheuttaa ongelmia ympäristön tasapainolle ja monoviljelyyn perustuva tehmaatalous ja peltojen raivaus köyhdyttävät maaperää ja ympäristöä. Ruoantuotannossa on pyrittävä vähentämään haitallisten torjunta-aineiden käyttöä ja suosimaan luonnon monimuotoisuutta huomioivia viljelymenetelmiä. Maataloustukia on kehitettävä siten, että ne suosivat ilmastoystävällisen ruoantuotannon lisäksi luonnon monimuotoisuutta tukevia viljelymenetelmiä.

Kestävä ruokajärjestelmä takaa myös ruoantuottajalle oikeudenmukaisen korvauksen. Alkutuottajan saama osuus elintarvikkeen hinnasta on kestävämmän pieni ja maanviljelijöiden toimeentulo niukkaa. Maataloustukia on kohdistettava aktiiviviljelijöille ja markkinoita on kehitettävä nykyistä oikeudenmukaisempaan suuntaan.

Ruokajärjestelmällä on merkitystä myös eläinten hyvinvoinnin kannalta. Eläinten hyvinvointi on itseisarvo, joka on huomioitava lainsäädännössä. Tuotantoeläinten hyvinvointia on parannettava tiukentamalla lainsäädännön vaatimuksia. Turkistarhaus on ajettava Suomessa hallitusti alas, mikä edellyttää luopumisjärjestelmän kehittämistä tarhaajille.

Monien sinänsä terveellisten hedelmien ja vihannesten käytön vaatimat pitkät, nopeat ja jäähdytetyt kuljetukset ja Suomessa talvisin tapahtuva kasvihuoneviljely aiheuttavat merkittäviä hiilipäästöjä. Varsinkin köyhemmissä maissa tapahtuvasta tuotannosta vain pienessä osassa noudatetaan reilun kaupan periaatetta. Siksi kotimaisten juuresten, hedelmien ja marjojen säilöön saamista ja käyttöä on tuettava osana kestävä ruokajärjestelmän rakentamista.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Huomioidaan kaikissa maataloustuissa joko innovaatio- tai ympäristönäkökohdat. Muokataan ympäristökorvauksen kriteerit nykyistä vaikuttavammiksi ja selkeiksi.
- Muutetaan maatalouden energiaverotus tukemaan uusiutuvan energian käyttöä ja erityisesti biokaasun käyttöä. Korjataan fossiilisten käyttöä tukeva energiaveron palautusjärjestelmä.
- Luodaan uusi sysäystuki luonnonmukaiseen tuotantoon siirtymiselle ja lisätään samalla neuvontaa ja yhteistyötä tilojen välillä.
- Asetetaan elintarvikkeiden verotus terveyden ja ympäristövaikutusten perusteella. Esimerkiksi arvonlisäverotuksen uudistaminen mahdollistaa kannustamisen ympäristöllisesti kestävään kulutukseen ja tuotantoon.
- Tuetaan paikallista ravinnekiertoa, jotta typpi ja fosfori säilyvät ruoantuotannossa, eivätkä siirry rehevöittämään vesistöjä. Tehokkaampi ravinnekierto myös parantaisi Suomen omavaraisuutta ja vaihtotasetta.
- Laaditaan ekologisesti, eettisesti ja kansanterveydellisesti kestävä kansallinen ruokaohjelma. Suositaan kasvispainotteista lähi- ja luomuruokaa sekä reilun kaupan tuotteita julkisissa hankinnoissa ja joukkoruokailuissa. Lisätään ilmastoviisasta ravintoneuvontaa ja kasvatetaan suomalaisen kasvisjalosteiden tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoitusta.
- Suunnataan maataloustuet aktiiviviljelijöille, tuetaan viljelijöiden jaksamista ja edistetään reiluja markkinakäytänteitä.
- Estetään ylikalastusta Suomessa ja EU:ssa mitoittamalla kalastuskiintiöt kestäväälle tasolle.
- Pyritään nostamaan Suomen lähivesien ja koko Itämeren silakkakantoja siten, että vähennetään kalastusta väliaikaisesti vähentämällä silakan rehukalastusta rajoituksilla tai veroilla.
- Veloitetaan ravintolat ja kaupat jakamaan hävikkiruokansa eteenpäin.

- Uudistetaan eläinsuojelulaki siten, että liikkumista estävät rakenteet kuten porsitusjäkit ja parsinavetat kielletään siirtymäajan jälkeen.
- Laaditaan kansallinen suunnitelma ja aikataulu turkistarhauksen lakkauttamiselle sisältäen luopumisjärjestelmän tarhaajille.
- Vähennetään pölyttäjien katoa aiheuttavien torjunta-aineiden käyttöä ohjauksella ja velvoitteilla.

5.5 Monimuotoinen ja puhdas luonto

Ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi meidän on pysäytettävä luonnon monimuotoisuuden hupeneminen. Lajikato ja elinympäristöjen tuhoutuminen ovat kiihtyneet ennennäkemättömiin mittasuhteisiin. Näin siitä huolimatta, että ihminen on täysin riippuvainen luonnosta ja sen tarjoamista ekosysteemipalveluista.

Luonnon monimuotoisuuden kato on pysäytettävä myös Suomessa. Metsänhoito ja maatalous on saatava monimuotoisuuden kannalta kestäviksi, ja suojelualueiden määrää on lisättävä. Metsästys on mitoitettava siten, ettei se vaaranna kantojen kestävyttä. Suojelualueiden määrää on lisättävä ja monimuotoisuuden lisääminen on huomioitava myös talousmetsissä, maatalousmaalla ja kaupunkialueilla.

Kestämättömän maankäytön ja eliökantojen riistokäytön lisäksi myös elinympäristöjen saastuminen uhkaa luonnon monimuotoisuutta. Merien rehevöityminen, kemikaalien leviäminen ympäristöön ja muovijätteen lisääntyminen ovat globaaleja ongelmia ja seurausta kestävästä talous- ja kulutusmallistamme. Saastuttamista on estettävä lainsäädännöllä nykyistä tiukemmin.

Neitseellisten raaka-aineiden käyttö on nykyisin usein halvempaa kuin vanhojen kierrätys ja uudelleenkäyttö. Neitseellisten ja rajallisten raaka-aineiden käytölle on asetettava riittävä hinta, ja kaivosten ympäristösääntelyä on tiukennettava. Kaivoslakia on uudistettava niin, että kaivosten perustamispäätös on paikallisen demokraattisen päätöksenteon piirissä, yhteiskunta saa yritysten voitoista reilun korvauksen ja ympäristönäkölmat huomioidaan nykyistä paremmin.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Parannetaan vaelluskalakantojen elinvoimaisuutta tehostamalla kalatiestrategian toimeenpanoa ja päivittämällä vesivoimayhtiöiden kalatalousvelvoitteet. Mitoitetaan kalastuskiintiöt kalakantojen kannalta kestävälle tasolle.
- Tuetaan paikallista ravinnekiertoa, jotta typpi ja fosfori säilyvät ruuantuotannossa, eivätkä siirry rehevöittämään vesistöjä.
- Edistetään kalakannan lisääntymistä ja monimuotoisuutta rannikkovesissä.
- Nostetaan metsien suojeluaste Etelä-Suomessa 10 prosenttiin ja turvataan suojelun riittävä rahoitus. Päivitetään ja toteutetaan soidensuojeluohjelma.
- Pidetään metsien hakkuumäärät sellaisina, että luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja metsien muut käyttömuodot ovat mahdollisia. Lisätään jatkuvan kasvatuksen metsänhoitotavan käyttöä talousmetsissä. Uudistetaan metsätalouden tuet niin, että ne kannustavat monipuolisiin metsänhoitomenetelmiin.
- Huomioidaan luonnon monimuotoisuuden parantaminen maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksessa.
- Perustetaan uusia kansallispuistoja ja tuetaan kaupunkeja viheralueiden monimuotoisuuden lisäämisessä. Turvataan ympäristöhallinnon toimintaedellytykset ja riittävät resurssit erillisellä viranomaisstaholla, jonka tehtävänä on yleisen ympäristöedun valvominen.
- Kielletään tarpeettomat muovituotteet ja asetetaan EU:n laajuinen muovivero, joka on riittävän korkea karsimaan tarpeetonta kertakäyttömuovin käyttöä.
- Tiukennetaan jätelain kierrätysvaatimuksia.

- Uudistetaan kaivoslaki kestäväksi niin, että maanpinnan alapuoliset uusiutumattomat luonnonvarat kuuluvat jatkossa lähtökohtaisesti yhteiskunnalle. Turvataan taloudellisten hyötyjen nykyistä oikeudenmukaisempi jakautuminen esimerkiksi rojaltiverolla.
- Kaivoslupia myönnettäessä tehdään kokonaisvaltainen arviointi, jossa huomioidaan kaivostoiminnan vaikutukset myös paikallisyhteisöihin ja ympäristöön. Kunnilla on oltava oikeus estää kaivosten perustaminen alueellaan, vaikka malminetsintälupia olisikin myönnetty. Kielletään malminetsintä luonnonsuojelualueilla.
- Parannetaan uhanalaisten lajien kuten Saimaan norpan suojelua.

6. Osaava, ajatteleva ja luova ihminen

Vasemmistolaisen sivistyspolitiikan tavoitteena on kasvattaa osaavia ja ajattelevia kansalaisia, jotka tuntevat oikeutensa ja velvollisuutensa. Koulutus vahvistaa ihmisen maailmanymmärrystä sekä kykyä rakentaa omaa elämää ja yhteiskuntaa ja osallistua työelämään. Koulutuksen on oltava tasa-arvoisesti kaikkien saatavilla kotitaustasta sekä tulo- ja varallisuusasemasta riippumatta. Koulutuksellinen tasa-arvo ja koulutuksen laatu ovat kokeneet viime vuosina takaiskuja massiivisten koulutusleikkausten takia. Vasemmistoliitto ei halua jättää koulutusvelkaa lapsillemme vaan koulutukseen tulee panostaa kaikilla tasoilla.

Varhaiskasvatuksen myötä lapset kehittävät itselleen yhteisöllisyyden ja oppimisen perustaitoja. Peruskoulun oppilaat puolestaan luovat perustaa omalle ajattelulleen ja sosiaaliselle toiminnalleen. Toisen asteen opiskelijat rakentavat perustan ammatti- ja yleissivistykselleen. Korkeakoulutuksessa opiskelijat työstävät tutkimusperustaista asiantuntijuuttaan, joka kehittyy työ- ja elämäkokemusten myötä läpi koko elämänkaaren. Vapaan sivistystyön opinnoissa mahdollistuu ihmisten omaehtoinen opiskelu läpi elämän. Tietojen ja taitojen ohella opetetaan aktiivista kansalaisuutta ja osallistumista, painotetaan ihmisten välistä tasa-arvoa sekä ympäristön kunnioittamista ja kasvatetaan kriittisesti ajattelevia yksilöitä. Oppiminen ei lopu tai rajoitu varhaiskasvatuksesta korkeakouluun jatkuvaan koulupolkuun, vaan elämä on jatkuvaa oppimista. Jatkuva oppiminen on myös mahdollistettava kaikille ihmisille eri elämäntilanteissa.

Vasemmistolaisen tiedepolitiikan tavoitteena on lisätä ihmisen ymmärrystä maailmasta ja itsestään ja käyttää tietoa ihmiskunnan hyväksi ja kestäväen yhteiskunnan rakentamiseksi. Tiede on olennainen tekijä myös sosiaalisesti ja ympäristön kannalta menestyksellisen taloudellisen kehityksen kannalta ja työllisyyden edistämässä teknologiaan ja osaamiseen nojaavassa ajassa. Tieteen on oltava riippumatonta ja riittävästi resursoitua.

Kulttuuri ja liikunta ovat tärkeä osa ihmiselämää. Ne ilmentävät ihmisyyttä, kommentoivat yhteiskuntaa ja rakentavat hyvinvointia. Vasemmistolainen liikunta- ja kulttuuripolitiikka lähtee siitä, että kaikilla on oikeus ilmaista itseään, ja ihmisten tasa-arvoisia harrastusmahdollisuuksia tulee tukea.

6.1 Oppia kaiken ikää

Korkeatasoisesta pedagogisesta varhaiskasvatuksesta hyötyvät kaikki lapset. Päiväkotiopeutus kaventaa tutkitusti sosioekonomisen taustan synnyttämiä eroja. Laadukas varhaiskasvatus tukee myöhäisempää oppimista ja valmiuksia pärjätä elämässä. Vasemmiston vahva näkemys on, että laadukas varhaiskasvatus kuuluu kaikille. Meidän tavoitteemme on nostaa varhaiskasvatukseen osallistumisen astetta.

Suomalaista koulutusjärjestelmää ja perusopetusta on vahvistettava niin, että riittävät perustiedot ja -taidot voidaan turvata jokaiselle nuorelle ja että kaikilla on riittävät valmiudet siirtyä toisen asteen opintoihin. Nykyistä tasa-arvoisempi koulutus edellyttää perusopetuksen resurssien vahvistamista sekä oppivelvollisuuden uudistamista.

Kaikkien nuorten on saatava peruskoulun jälkeinen toisen asteen tutkinto, ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja lukioiden on annettava kaikille riittävä yleissivistys ja työelämävalmiudet. Jatko-

opintokelpoisuuden edistäminen kaikilla koulutusasteilla tarjoaa kaikille yhtäläiset mahdollisuudet elinikäisen oppimisen toteuttamiseen koulutuspolusta riippumatta. Samalla kun opetusmenetelmiä ja sisältöjä kehitetään, on pidettävä huolta lähiopetuksen riittävästä määrästä ja nuorten kyvyistä selviytyä opinnoista, mutta myös nuorten hyvinvoinnista.

Korkeakoulujen perusrahoituksen turvaaminen on avainasemassa laadukkaan ja vapaan tieteen ja tutkimuksen tekemiselle sekä asiantuntijoiden kouluttamiseksi työelämän tarpeisiin. Suomi elää osaamisesta, joten korkeakoulutukseen, tieteeseen ja innovaatioihin panostaminen on myös taloudellisesti tärkeää.

Osaamisen täydentäminen tai uuden ammatin opiskelu kesken työuran on jatkossa merkittävästi nykyistä yleisempää, ja yhteiskunnan tulisi myös kannustaa siihen. Tämän vuoksi tarvitsemme koulutusjärjestelmän, joka kykenee tarjoamaan tutkintoja, tutkinnon osia ja yksittäisiä taitoja kenelle tahansa kaikissa elämänvaiheissa. Jatkuvan oppimisen on myös oltava mahdollista kaikille. Jatkuvan oppimisen mallien ja mahdollisuuksien kehittäminen on polttava koulutuspoliittinen kysymys.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Palautetaan kokopäiväinen subjektiivinen päivähoido-oikeus.
- Pienennetään päiväkotien ryhmäkokoja sekä kokoaikaisissa että osa-aikaisissa ryhmissä.
- Määritellään varhaiskasvatuslaissa nykyistä täsmällisemmät reunaehdot varhaiskasvatuksen ryhmäkokojen suhdeluvuista poikkeamiselle.
- Määritellään erityinen tuki ja sen tavoitteet nykyistä täsmällisemmin varhaiskasvatuslaissa. Lisätään vuoropäivähoidon määrää.
- Määritellään sitova valtakunnallinen koulupsykologi- ja kuraattorimitoitus, joka laajennetaan varhaiskasvatuslaissa koskemaan myös varhaiskasvatusta.
- Toteutetaan kaksivuotinen velvoittava esikoulu 5–6-vuotiaille.
- Kehitetään valtakunnallisesti joustavaa esi- ja alkuopetusta 5–8-vuotiaille.
- Laaditaan yli vaalikausien ulottuva suunnitelma kokonaan maksuttomaan varhaiskasvatukseen siirtymiseksi.
- Kielletään voiton tavoittelu varhaiskasvatuksessa vastaavalla tavalla kuin voitontavoittelu on kielletty perusopetuksessa.
- Veloitetaan kunnat järjestämään tarpeenmukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta 1.-4.-luokkalaisille eriarvoistumiskehityksen ehkäisemiseksi. Kehitetään kokonaiskoulupäivämalleja, joissa harrastukset nivotaan osaksi koulupäivää.
- Pienennetään peruskoulujen ryhmäkokoja ja asetetaan lakisääteiset maksimiryhmäkoot.
- Sovellettaessa inklusioperiaatetta perusopetuksessa, riittävä resursointi ja tuki on taattava jokaiselle erityistä tukea tarvitsevalle yleisopetukseen sijoitetulle oppilaalle.
- Katsomusopetusta kehitetään huomioimaan entistä paremmin uskonnottomuus ja muihin kuin evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluvat oppilaat. Annetaan jokaiselle oppilaalle mahdollisuus valita elämänskatsomustieto riippumatta oppilaan tai huoltajien uskonnollisesta yhteisöstä. Tavoitteena on luopua erillisestä uskonnon ja elämänskatsomustiedon opetuksesta ja suuntautua kohti nykyisen elämänskatsomustiedon pohjalle perustuvaa uutta oppiainetta.
- 12-vuotisen perusopintojärjestelmän edistämiseksi pidennetään oppivelvollisuus toiselle asteelle siten, että opiskelijoiden alueellinen ja sosiaalinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuu perustuslain edellyttämällä tavalla koulutukseen pääsemisessä, opinpolun rakentamisessa ja jatko-opintokelpoisuuden toteutamisessa.
- Ohjataan pikaisesti lisää resursseja ammatillisen koulutuksen lähiopetukseen sekä henkilökohtaisten opetussuunnitelmien laadintaan perusrahoitusta korottamalla. Työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen on turvattava laadukasta ja henkilökohtaista ohjausta muun muassa työpaikkaohjaajien koulutuksella.

- Vähennetään ylioppilaskirjoitusten painoarvoa opiskelijavalinnoissa: Kehitetään ylioppilaskirjoitusten sijaan toiselle asteelle tieteellisten, taiteellisten ja teknisten yo-tutkielmien sarja, joista kertyy opiskelijoille oma opintokansio tukemaan siirtymistä jatko-opintoihin tai työelämään yhteistyössä korkeakoulujen kanssa ja mahdollistetaan eri reitit korkeakouluun.
- Kehitetään lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä tarjoamalla opiskelijoille nykyistä enemmän yhteisiä kursseja ja valinnanmahdollisuuksia suorittaa yksilöllisempiä tutkintoja.
- Taataan mahdollisuus erityisopetukseen kaikilla asteilla varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen.
- Turvataan toisen asteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen alueellinen kattavuus. Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen rahoitus toteutetaan niin, että esimerkiksi kalustovaltaisen koulutuksen toteuttaminen ympäri Suomen varmistetaan.
- Varmistetaan maahan muuttaneiden oikeus laadukkaaseen ja riittävään valmistavaan opetukseen sekä suomi ja/tai ruotsi toisena kielenä -opetukseen.
- Huomioidaan sukupuolisensitiivinen kasvatus koulutuksen kaikilla tasoilla aina varhaiskasvatuksesta korkeakouluhin asti. Lisätään ja parannetaan ikätason mukaista seksuaalikasvatusta kaikilla kouluasteilla ja kavennetaan sukupuolten välisiä oppimiseroja.
- Parannetaan opiskelija- ja oppilashuollon palveluiden saatavuutta ja laajennetaan moniammatillista oppilashuoltoa varhaiskasvatukseen säätämällä kunnille lakisääteinen velvoite varhaiskasvatuksen psykologien ja kuraattorien palkkaamiseen.
- Panostetaan kiusaamisen ehkäisemiseen valtakunnallisesti. Esimiehillä ja opettajilla on oltava sekä riittävästi aikaa että tietoa puuttua kiusaamiseen ja seksuaaliseen häirintään. Asetetaan tavoitteeksi tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen (TKI) nostaminen kohti viiden prosenttiin bruttokansantuoteosuutta.
- Lisätään korkeakoulujen aloituspaikkoja niin, että tavoitteena on, että puolet ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon ja varmistetaan riittävät resurssit laadukkaaseen opetuksen ja ohjauksen turvaamiseksi.
- Helpotetaan koulutusasteiden nivelvaiheita esimerkiksi maksuttomilla avoimen korkeakoulun opinnoilla, joiden avulla on mahdollista hakeutua tutkinto-opiskelijaksi.
- Uudistetaan yliopistolakia korkeakoulujen sisäisen työilmapiirin vahvistamiseksi ja yliopistojen kollegiaalisen päätöksenteon ja demokratian palauttamiseksi.
- Vahvistetaan korkeakoulujen perusrahoitusta. Kehitetään rahoitusmalleja tieteen autonomiaa vahvistavaan suuntaan. Uudistetaan tutkimusrahoitusta sekä korkeakoulujen strateginen rahoitus siten, että järjestelmä on yksinkertaisempi, läpinäkyvämpi ja tehokkaampi.
- Luovutaan EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien korkeakouluopiskelijoiden lukukausimaksuista.
- Toteutetaan koko koulutuspolun kattava koulutuksen tasa-arvosuunnitelma, jossa huomioidaan erityisesti aliedustettujen ryhmien pääsy korkeakoulutukseen.
- Kehitetään elinikäisen oppimisen malleja kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja työnantajien kanssa. Luodaan elinikäisen oppimisen rahoituksen järjestelmä, johon osallistuvat yhteiskunta, työnantaja ja yksilöt.
- Avataan korkeakoulujen koulutustarjontaa elinikäisen oppimisen mahdollistamiseksi yhteistyössä korkeakoulujen kanssa verkkoalustojen sekä digitaalisten verkko- ja muiden avointen kurssien kautta.
- Lisätään aikuiskoulutusta ja ammatillista työvoimakoulutusta. Kehitetään muuntokoulutuksia, jotka tukevat sekä yksilöiden että elinkeinorakenteen kehittymistä.
- Taataan kaikille työttömille työnhakijoille oikeus omaehtoiseen opiskeluun ja joustavoitetaan tutkinto-opiskelua työttömyysaikana.
- Hyödynnetään nykyistä paremmin vapaan sivistystyön mahdollisuuksia elinikäisen oppimisen mahdollistamisessa ja uusien yhteiskuntataitojen levittämisessä. Resurssoidaan vapaa sivistystyö nykyistä paremmin.
- Karjalan kielen asema on tunnustettava muiden vähemmistökielten rinnalla ja sen asema on turvattava lainsäädännöllä. Lisäksi on käynnistettävä kielenelvytysohjelma.
- Varmistetaan terveelliset ja turvalliset tilat oppimista varten.

6.2 Kulttuuria ja liikuntaa kaikille

Monipuolinen taide- ja kulttuurielämä sekä vilkas kansalaisyhteiskunta ovat toimivan demokratian perusedellytys ja osa sivistynyttä yhteiskuntaa. Taide ja kulttuuri ovat inhimillisen elämän ja sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeita ja niiden tulee olla ihmisen perusoikeuksia. Kulttuurin merkitys korostuu myös, kun yhteiskunnan on etsittävä hyvinvoinnin ja työllisyyden lähteitä muualta kuin jatkuvasti kasvavasta aineellisesta kulutuksesta.

Vasemmisto katsoo, että mahdollisuus nauttia kulttuurista sekä mahdollisuus kehittää omia luovia kykyjä ja itseilmaisuuden taitoja on oikeus, joka kuuluu kaikille. Taidekasvatuksen asemaa peruskoulussa tulee vahvistaa. Taidetta ja kulttuuria on voitava harrastaa asuinpaikasta, varallisuudesta, iästä ja taustasta riippumatta. Julkisten tilojen tulee olla kansalaisten käytössä maksutta. Taidetta ja kulttuuria pitää viedä nykyistä enemmän sinne, missä ihmiset asuvat ja liikkuvat. Taiteilijoiden toimeentuloedellytykset on turvattava.

Yleinen kirjasto on tärkeä osa demokratiaa ylläpitävänä ja yhteisöllisyyttä vahvistavana toimijana. Kirjasto tarjoaa kaikkien käytettäväksi aineistonsa, tilansa ja palvelunsa edistään kansalaisyhteiskuntaa, yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoista oikeutta tiedonsaantiin ja kulttuuriin sisältöihin. Vasemmisto katsoo, että kirjaston asemaa matalan kynnyksen sivistys- ja kulttuurilaitoksena täytyy edelleen vahvistaa ja puolustaa. Maksutonta, kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa olevaa kirjastolaitosta on jatkossakin ylläpidettävä ympäri Suomea huomioiden sekä harvaan asutut alueet että kasvukeskittymät.

Järjestäytyneet liikuntakulttuuri ja huippu-urheilu elävät murroksen aikaa. Vaatimukset urheiluseuratoiminnalle kovenevat ja samaan aikaan vaaditaan huippu-urheilulta globaalia vastuuta.

Lasten ja nuorten järjestäytyneessä liikunnassa harrastamisen hinta on kohonnut useissa lajeissa niin korkeaksi, että se on monelle esteenä harrastamiselle. Kaikkien hallinnonalojen tulee lisätä toimia, joilla voidaan laskea lasten ja nuorten harrastamisen kustannuksia. Lasten harrastekustannukset kuuluvat kuntien harkinnanvaraiseen toimeentulotukeen ja ohjeet harrastusmaksujen tukemiseen eroavat kunnittain. Yhdenvertaisuuden toteutumiseksi käytäntöjen on oltava kaikkialla maassa samat.

Seuratoiminta on liikkuvan kansalaistoiminnan ydin. Urheiluseuroilta vaaditaan yhtäältä ammattimaista valmennusta ja ohjausta ja toisaalta maksuttomuutta. Tämä yhtälö on monelle vapaaehtoistyöllä pyörivälle seuralle liian vaikea. Yleishyödyllisen kansalaistoiminnan edellytyksiä tulee tukea nykyistä vahvemmin.

Naisten ja vähemmistöjen asema liikunnassa ja urheilussa on tunnistettava ja heidän osuuksiaan harrastajina, valmentajina ja päättäjinä on parannettava.

Liikuntalain mukaisesti liikuntaa edistävillä järjestöillä myönnettävien valtionavustuksien määrän harkinnassa otetaan huomioon, miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Tätä liikuntalain linjausta tulee valvoa systemaattisesti ja sen laiminlyönnistä voidaan valtionapua vähentää.

Fyysinen passiivisuus on osa arkeamme, siksi myös liikkumisen on oltava. Fyysistä aktiivisuutta tulee lisätä kaikilla hallinnonaloilla. Ihmisten mahdollisuuksia liikkua arjessaan on helpotettava osana kaupunki- ja ympäristösuunnittelua mm. varmistamalla toimivat ja turvalliset kevyen liikenteen väylät.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Vahvistetaan riippumatonta taidekenttää lisäämällä taiteilija-apurahojen määrää ja korottamalla niiden tasoa. Taiteilijoiden työttömyys- ja eläketurvaa kehitetään vastaamaan paremmin muiden työntekijöiden turvaa.
- Osoitetaan taidelaitosten valtionosuusuudistuksen toimeenpanolle riittävät määrärahat.
- Helpotetaan uusien taiteenalojen mahdollisuuksia päästä tukien piiriin.
- Kirjataan taiteen prosenttiperiaate lakiin ja laajennetaan sitä myös sosiaali- ja terveyspalveluihin.

- Vahvistetaan taiteen perusopetuksen rahoitusta ja parannetaan sen taloudellista ja alueellista saavutettavuutta.
- Kehitetään kirjastojen tehtävää laaja-alaisena tiedon, jakamistalouden ja sosiaalisen kohtaamisen keskuksena
- Vahvistetaan kirjaston roolia monipuolisen lukutaidon, lukemisen ja kirjallisuuden edistäjänä sekä tiedonhankinnan tukijana.
- Kehitetään kirjaston roolia maksuttoman toisen asteen mahdollistajana ja oppivelvollisuusiän pidentämisen tukijana.
- Taataan kirjastopalveluiden saatavuus myös haja-asutusalueilla esimerkiksi laajasti palvelevilla kirjastoautoilla.
- Pidetään huolta että laadukasta kirjastoalan korkeakoulutusta on saatavana
- Huomioidaan että omatoimisten kirjastojen ja aukioloaikojen lisäksi tarvitaan paljon koulutettua henkilökuntaa tarjoamaan ammattitaitoista palvelua.
- Tarjotaan kuntien tiloja kansalaisjärjestöjen ja vapaa-ajan toimintaa tarjoavien järjestöjen käyttöön maksutta.
- On edelleen lisättävä poikkihallinnollisuutta ja arkiliikuntaa sekä ylisektoraalista työtä liikunnan edistämiseksi.
- Luoda kannusteita toimintarajoitteisten ja erityis-/ aliedustettujen ryhmien huomioimiseen osana yleisiä harrastuspalveluita ja kulttuuria.
- Kuntien tulee laatia virallisesti hyväksytyt liikuntapaikkojen käyttövuorojen jakoperusteet
- Kunnat tarjoavat perusliikuntapaikat maksuttomasti erityisesti lasten ja nuorten liikuntaan
- Laajennetaan Liikkuva koulu -toimintamalli valtakunnalliseksi kaikille koulutusasteille varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Tavoitteena fyysistä aktiivisuutta koulupäiviin kaikilla kouluasteilla.
- Varmistetaan seuratoiminnan edellytyksiä tuottaa laadukasta liikunta- ja urheilutoimintaa
- Ohjataan valtion ja kunnan avustukset aiempaa enemmän lasten ja nuorten liikunnan tukemisessa sellaiseen toimintaan, johon kaikki voivat osallistua varallisuuteen, tavoitteellisuuteen ja osaamiseen katsomatta.
- Liikuntapaikkojen käyttöä tulee mahdollistaa iltapäivisin, illalla ja viikonloppuisin sekä ympärivuotisesti.
- Viedään kulttuuria ja liikuntaa asumisyksiköihin, annetaan alennuksia kuntien liikuntapalveluihin ja turvataan palveluiden saavutettavuus.
- Tarjotaan kunnissa pitkäaikaistyöttömille kulttuuriseteleitä saavutettavuuden lisäämiseksi

7. Terve ja hyvinvoiva ihminen

Hyvinvointivaltion kantava ajatus on, että jokainen saa apua, kun sille on tarve ja jokainen saa hoitoa, kun eteen tulee sairautta. Vasemmistoliiton vahva tahto on vahvistaa hyvinvointivaltion taustalla olevaa universalismin ajatusta. Se tarkoittaa, että jokainen ihminen tulotasosta ja taustasta riippumatta on samojen palveluiden ja etuisuusjärjestelmien piirissä ja että palvelut rahoitetaan yhteisesti verovaroin. Hyvinvointivaltiossa ihmisen omia voimavaroja tuetaan ja vahvistetaan ja ongelmia ehkäistään panostamalla ennaltaehkäisevästi ihmisten hyvinvointiin ja toimintakykyyn.

Viime vuosikymmenten aikana yhteiskunnan turvaverkkoja ja julkisia palveluita on heikennetty, leikattu ja yksityistetty säästösyistä ja ideologisten paineiden seurauksena. Palvelujärjestelmämme on eriarvoistunut eikä universaalius aidosti enää toteudu.

Eriarvoisuuden kasvu näkyy ongelmien kasautumisena ja köyhyyden ja sosiaalisten ongelmien ylisukupolvisuutena. Suomalaista eriarvoisuutta ei pidä tarkastella vain tulo- tai varallisuuserojen tai koulutuksen kautta, vaan eriarvoistuminen näkyy Suomessa myös poikkeuksellisen suurina terveyseroina. Pienituloiset sairastavat enemmän ja jonottavat kohtuuttomia aikoja saadakseen palvelua. Varakkaat

käyttävät verovaroin tuettuja yksityisiä palveluja, sairastavat vähemmän ja elävät pidempään. Terveyserot näkyvät jo varhain lasten ja nuorten elintavoissa ja terveyskäyttäytymisessä.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden tulee kaventaa terveyseroja, lisätä hyvinvointia, ennaltaehkäistä sairauksia, tukea ihmisten toimintakykyä ja arjessa selviämistä sekä turvata toimeentuloa. Sosiaali- ja terveyseroja voidaan kaventaa vaikuttamalla niiden eriarvoisuuden syihin. Vähentämällä köyhyyttä, työttömyyttä ja tuloeroja sekä parantamalla ihmisten koulutustasoa ja yhteiskunnan palvelujärjestelmää torjumme parhaiten myös sosiaali- ja terveyseroja.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden jakautuminen yhä heikommin rahoitettuihin julkisiin palveluihin ja hyväosaisten käyttämiin yksityisiin palveluihin on pysäytettävä ja kehitys käännettävä toiseen suuntaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannon yksityistäminen ja yhtiöittäminen on keskeytettävä ja julkista palvelujärjestelmää vahvistettava ja resursoitava nykyistä paremmin. Julkisin varoin tuotetuilla yksityisillä sosiaali- ja terveyspalveluilla ei pidä tavoitella taloudellista voittoa.

Palvelujärjestelmää ohjaavaksi ideologiaksi on nostettava sairauksien ja ongelmien ennaltaehkäisy, asiakaslähtöisyys, yhdenvertaisuus, saumattomuus ja ihmisen omien voimavarojen tukeminen. Ihminen ja hänen elämänsä muodostavat kokonaisuuden, jossa terveys on sidoksissa sosiaaliseen tilanteeseen ja elinympäristöön sekä toisin päin. Siksi myös sosiaali- ja terveyspalveluiden on pyrittävä kohtaamaan ja auttamaan ihmistä kokonaisvaltaisesti ja tarvittaessa moniammatillisesti. Palvelujärjestelmän on tuettava ihmistä eri elämäntilanteissa, eivätkä asiakasmaksut tai byrokratia saa muodostua esteeksi hoidon ja tuen hakemiselle.

7.1 Paremmat sosiaali- ja terveyspalvelut

Vasemmistoliiton vankka tahto on kaventaa terveys- ja hyvinvointieroja. Suomalaisen terveydenhoidon epätasa-arvo näkyy erityisesti siinä, että parhaiten hoitoon pääsevät työterveyden ja yksityisten vakuutusten piirissä olevat ihmiset ja vastaavasti heikoimmin julkisten palveluiden piirissä olevat pienituloiset. Samaan aikaan asiakasmaksut painottuvat alimpiin tulokymmenyksiin.

Korkeat asiakasmaksut johtavat siihen, että pienituloisten kynnyks hakeutua hoitoon nousee. Sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksuja tulee alentaa, jotta maksut eivät estä niiden käyttöä. Asiakasmaksulaki tulee uudistaa niin, että asiakasmaksuja sekä omavastuita alennetaan pienituloisten hoidon saavutettavuuden parantamiseksi. Terveyskeskusmaksut on poistettava kokonaan, ja lääkekorvausjärjestelmää on uudistettava niin, että erityisesti paljon sairastavien kustannusrasitetta helpotetaan.

Hoitoon pääsyn nopeuttaminen sitä eniten tarvitseville mahdollisimman kustannustehokkaasti onnistuu parhaiten, kun ohjaamme resursseja perusterveydenhuoltoon. Kun vaivat hoidetaan viiveettä ja ennaltaehkäisevästi, kuluu myös vähemmän verorahoja korjaaviin palveluihin, pahoinvointiin, työkyvyttömyyteen ja byrokratiaan. Perusterveydenhuollon kiireettömän hoidon hoitotakuuta on tiukennettava, ja myös matalankynnyksen mielenterveyspalveluiden saatavuutta on parannettava nykyisestä. Lääkärin vastaanotolle on päästävä kiireettömissä tapauksissa korkeintaan viikossa. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksissa on hyödynnettävä moniammatillista osaamista; sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien vastaanotot, fysioterapeuttien suoravastaanotot, kättilöiden vastaanotot etenkin naisten ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon ja neuvolapalveluihin liittyen.

Sosiaalityö tukee, auttaa ja korjaa silloin, kun ennaltaehkäisevissä toimenpiteissä on epäonnistuttu. Sosiaalityötä on vahvistettava ja se on vietävä osaksi muuta terveys- ja hyvinvointipalvelujärjestelmää. Sosiaalityön on kohdattava ihminen kokonaisuutena ja tuettava arjessa selviämistä. Sosiaalityöntekijän tai ohjaajan luo tulee päästä nopeasti, ja sosiaalihuollon palveluita tulee tarjota asiakkaalle matalalla kynnyksellä

ilman asiakasmaksuja. Sosiaalityön osaamisen tulee olla kiinteä osa tulevaisuuden sote-keskuksia ja sosiaalityön tuottamaa tietoa tulee hyödyntää yhteiskunnallisia ongelmia ratkottaessa.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Lyhennetään perusterveydenhuollon kiireettömän hoidon hoitotakuu viikkoon.
- Poistetaan terveystakeskusmaksut koko maassa.
- Uudistetaan asiakasmaksulaki. Siirrytään yhteen yhtenäistettyyn reseptilääkkeiden, asiakasmaksujen sekä terveydenhuollon matkojen maksukattoon, jonka taso alennetaan 600 euroon vuodessa. Säilytetään kuitenkin myös yksittäiset maksukatot, sillä ihmisellä voi täytyä vain yksi omavastuurajoista. Matkakattona säilytetään nykyinen 300 euroa.
- Yleistetään maksujen perimättä jättämistä kuntien päätöksillä ja tarvittaessa lakia tiukentamalla, jotta sosiaali- ja terveystakeskusmaksujen päätyminen ulosottoon estetään. Maksun perimättä jättämisen ohjeiden on löydettävä joka kunnan nettisivuilta.
- Korotetaan lääkekorvauksia helpottamaan pitkäaikaissairaiden ja paljon lääkkeitä tarvitsevien kustannuksia. Poistetaan lääkkeiden alkuomavastuu.
- Lisätään mielenterveys- ja päihdepalveluiden ja panostetaan ennaltaehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön. Sekä päihde- että mielenterveysongelmista kärsivien henkilöiden hoito tulee järjestää yhdessä paikassa, eikä päihdeongelma saa olla este mielenterveyspalveluiden saamiselle.
- Hyvinvointipalveluiden kehittämisessä kuullaan asukkaita ja lähipalveluita tuottavia työntekijöitä
- Päihdepolitiikan lähtökohtana tulee olla päihdehaittojen vähentäminen, päihdeiden käyttäjiin kohdistuvan leiman poistaminen ja päihdehoitoon hakeutumisen kynnyksen madaltaminen.
- Tarjotaan myös peliongelmaisille ja muille riippuvuuksista kärsiville asianmukaista hoitoa.
- Siirretään pelikoneet kaupoista, ravintoloista ja vastaavista paikoista niille kuuluviin pelihalleihin.
- Mielenterveysongelmiin pitää saada viivytyksettä apua. Säädetään terapiatakuu. Kiireellisessä tilanteessa hoidon tarpeen arviointiin on päästävä vuorokauden kuluessa. Ulotetaan viikon hoitotakuu myös perusterveydenhuollon mielenterveyspalveluihin. Matalan kynnyksen keskusteluapua pitää olla tarjolla perusterveydenhuollossa nopeasti ilman lähete- ja diagnoosirumbaa. Parannetaan sairaala- ja avohoidon yhteistyötä ja turvataan hoidon jatkuvuus. Lisätään psykiatrisen avohoidon resursseja, jotta sairaalassa aloitettu hoito jatkuu ilman keskeytyksiä myös kotona.
- Parannetaan sekä lyhyiden että pitkien psykoterapioiden saatavuutta lisäämällä psykoterapian tarjontaa julkisen sektorin palveluna. Yhdenvertaistetaan ja helpotetaan hoitoon pääsyn kriteereitä mahdollistamalla psykoterapiahoitoon pääseminen myös muulla perusteella kuin työkyvyn palauttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Lisätään psykoterapeuttien koulutusta ja tuodaan se julkisen rahoituksen piiriin.
- Uudistetaan potilaslakia parantamaan potilaiden mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon omasta hoidostaan sekä varmistamaan potilaan edunvalvonta hoitovirheiden selvittelyssä ja korvauspäätöksissä. Potilas- ja sosiaaliasiamiesjärjestelmä pitää saada tuottajista riippumattomaksi.
- Taataan opiskelija- ja työterveyshuollon ulkopuolella oleville ja paljon tukea tarvitseville henkilöille oikeus päästä säännöllisiin maksuttomiin terveystarkastuksiin. Työkyvyn alentuessa turvataan työttömien mahdollisuudet kuntoutuksiin.
- Mahdollistetaan sosiaalityöntekijöille riittävä työaika paneutua asiakkaan tilanteeseen ja tukea tätä erilaisin vuorovaikutuksellisin ja sosiaaliohjauksen keinoin. Sosiaalityöntekijän tai -ohjaajan vastaanotolle tulee päästä viikossa.
- Määritellään sosiaalityöntekijöille enimmäisasiakasmäärät sosiaalityön laadun turvaamiseksi, ensimmäiseksi lastensuojelussa.
- Turvataan niin sanottujen paperittomien oikeus välttämättömään hoitoon.
- Taataan lakisääteinen oikeus maksuttomaan ehkäisyyn alle 25-vuotiaille koko maassa.
- Julkisin varoin rahoitettujen yksityisten sosiaali- ja terveystakeskusyritysten taloudellisen voiton mahdollisuudet on rajoitettava lakisääteisesti.

- Laaditaan itsemurhien ehkäisyohjelma, jonka toimenpiteet resursoidaan. Erityistä huomiota kiinnitetään miesten naisia suurempaan itsemurha-alttiuteen sekä itsemurhien alueellisiin eroihin.
- Synnytystoiminnalle turvataan riittävät resurssit ja taataan synnytysten jatkuminen nykyisissä harvaan asuttujen alueiden yksiköissä.
- Korjataan sisäilmaongelmaiset koulut, päiväkodit, sairaalat ja muut julkiset rakennukset. Parannetaan sisäilmasairaiden ja sisäilmaongelmista oireilevien saamaa hoitoa.
- Kumotaan valtioneuvoston asetus, jonka mukaan synnytyksiä hoitavan sairaalan täytyy hoitaa vähintään 1000 synnytystä/vuosi, ja annetaan sairaanhoitopiireille ja sote-uudistuksen toteuduttua maakunnille oikeus itse päättää synnytysten järjestämisestä.

7.2 Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenteet kuntoon

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus on tehtävä, jotta hoidon saatavuutta voidaan parantaa, ennaltaehkäiseviin palveluihin panostaa ja terveyseroja kaventaa. Uudistus tarvitaan myös, jotta palvelujärjestelmän ja hoitoketjujen sujuvuutta sekä kustannustehokkuutta voidaan lisätä. Alueelliset erot palvelujen saatavuudessa ja laadussa ovat suuret, joten sote-uudistus on toteutettava välittömästi muista maakuntahallinnon ratkaisuista riippumatta. Erimielisyydet aluerajoista ja tehtävistä eivät saa olla esteenä eivätkä valtapelin nappuloina.

Eryteisesti pienten kuntien mahdollisuudet vastata sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista ovat heikentyneet sitä myötä, kun väestö ikääntyy ja kaupungistuminen jatkuu. Isoissa kaupungeissa palveluiden tuotantovastuun jako kaupunkien ja sairaanhoitopiirien välillä aiheuttaa osaoptimointia ja palveluketjujen katkonaisuutta, mikä näkyy terveyskeskusten ja ennaltaehkäisevän työn jatkuvana aliresursointina sekä potilaiden pompotteluna jonosta ja ammattilaiselta toiselle. Siksi vastuu koko palveluketjusta tulee siirtää yhdelle itsehallinnolliselle taholle. Vaaleilla valittava maakuntahallinto vastaa palveluista ja korvaa nykyiset epäsuorat aluehallinnon tasot.

Uudessa tilanteessa itsehallinnolliset maakunnat järjestävät sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteiset palvelut. Maakunnat vastaavat palveluiden tuotannosta ja tarvittaessa palveluja voidaan täydentää hankkimalla niitä muilta tuottajilta kuten yrityksiltä ja järjestöiltä. Tämä on toteutettava niin, etteivät asukkaiden tasa-arvo tai palvelujen laatu vaarannu. Kunnat tuottavat asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä edistäviä palveluja

Perus- ja erikoissairaanhoidon integraation lisäksi tarvitaan nykyistä parempaa sosiaali- ja terveyspalveluiden välistä integraatiota. Myös potilastietojärjestelmät ja sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus on integroitava. Jotta integraatio voi toteutua, on siirryttävä kohti yksikanavaista rahoitusta. Rahoituksen yksikanavaisuus mahdollistaa terveyden- ja sosiaalihuollon kustannusten nykyistä paremman hallinnan ja suunnittelun kokonaisuutena. Integraation tulee toteutua ennen muuta käytännön työn tasolla, että paljon palveluita tarvitsevan ihmisen tilannetta hoidetaan kokonaisuutena monella luukulla asioiden sijasta.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Siirretään sosiaali- ja terveydenhuollon sekä palo- ja pelastustoimen järjestäminen ja tuotanto itsehallinnollisille maakunnille. Sairaanhoitopiirit sekä perusterveydenhuollon ja palo- ja pelastustoimen kuntayhtymät voidaan samalla lakkauttaa.
- Valitaan maakuntapäätäjät suorilla vaaleilla aluehallinnon aidon itsehallinnon ja demokratian turvaamiseksi.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kunnallinen rahoitusvastuu siirretään valtion rahoitusvastuuksi. Itsehallinnollisille maakunnille annetaan mahdollisuus täydentää palveluitaan niille säädettävän maakuntaverotuksen kautta. Myös keskeisimpien sairausvakuutuskorvausten, kuten sairausvakuutuspäivärahojen, lääkekorvausten ja matkakorvausten valtionosuus rahoituksesta on

siirrettävä sote-uudistuksen myötä maakunnille, vaikka niiden maksatuksen toimeenpanosta vastaisi edelleen Kela.

- Annetaan maakunnille verotusoikeus, jota täydennetään alueellisia eroja tasaavalla valtionosuudella. Kuntaverot laskee sote-palveluiden järjestämistä vastaavien ja rahoituksen siirtyessä kunnilta maakunnille.
- Tuotetaan palvelut pääosin julkisesti, muut palveluiden tuottajat täydentävät palveluita. Turvataan kolmannen sektorin edellytykset tuottaa palveluita. Sosiaali- ja terveyspalveluiden ulkoistuksia rajoittavaa lakia tiukennetaan.
- Turvataan jatkossakin toimivat sote-palvelukeskukset kunnissa, ja kattavat lähipalvelut kuntalaisille.
- Yhtenäistetään sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmiä, varmistetaan tiedon liikkuminen ja lopetetaan rahan haaskaaminen toimimattomiin järjestelmiin.
- Siirretään kokonaisvastuu sote-palveluiden rahoituksesta maakunnille. Myös keskeisimpien sairausvakuutuskorvauksien, kuten sairausvakuutuspäivärahojen, lääkekorvauksien ja matkakorvauksien valtionosuus rahoituksesta on siirrettävä sote-uudistuksen myötä maakunnille, vaikka niiden maksatuksen toimeenpanosta vastaisi edelleen Kela.
- Sosiaali- ja terveyspalveluita kootaan samoihin yksiköihin siten, että sosiaali- ja terveysalan eri ammattilaiset työskentelevät tiiviissä yhteistyössä ja ihmisen tilannetta hoidetaan kokonaisuutena. Integroitujen palveluiden johtamisessa tulee olla tasavertaisesti edustettuna sekä terveydenhuollon että sosiaalityön asiantuntemusta.

7.3 Tukea kaiken ikää

Hyvinvointivaltion on pidettävä huolta ihmisestä kaikissa elämän vaiheissa. Yhteiskunnan tukea ja apua tarvitaan yleensä eniten elämän alku- ja loppupäässä, lapsuudessa ja vanhuudessa. Vammaisuuden tai pitkäaikaissairaudesta takia erilaisia palveluita voi tarvita myös pysyvästi. Hyvinvointivaltion on taattava tarpeen mukaiset palvelut eri elämänvaiheissa toimintakyvyn ja ihmisen omien voimavarojen tukemista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista painottaen. Omaishoitajien tekemä työ täydentää merkittävällä tavalla julkisia sosiaali- ja terveyspalveluita, ja siksi omaishoitajien työ on turvattava.

Suomi ikääntyy vauhdilla. Ikäihmiset ovat suuri yhteiskunnallinen voimavara, mutta ikääntyminen myös haastaa yhteiskunnallisia rakenteita ja palveluita. Koko yhteiskunnasta on tehtävä ikäystävällinen ja ikääntyneiden hyvinvointia ja pärjäämistä tuettava kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.

Valitettavasti myös ikäihmiset, pitkäaikaissairaat, asunnottomat ja vammaiset ihmiset ovat yhteiskunnassa eriarvoisessa asemassa. Kaikkein heikoimmassa asemassa ovat pienituloiset sekä kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvat vanhuksat, päihde- ja mielenterveysairaat, asunnottomat ja vammaiset ihmiset joilla ei ole lähiomaisia huolehtimassa asioista ja tukemassa arkea. Hyvinvointivaltiossa inhimillinen ja turvallinen vanhuus on turvattava kaikille. Jokaisella on oltava oikeus ja mahdollisuus ikääntyä ilman pelkoa yksinäisyydestä, pärjäämisestä ja huolenpidosta.

Lapsiperheköyhyys on kasvanut viime vuosina. Ongelmat myös kasautuvat ja huono-osaisuudesta on tullut entistä vahvemmin ylisukupolvinen ongelma. Lapsiperheiden tukemisessa olennaista on työn ja toimeentulon turvaamisen lisäksi ennaltaehkäisevien ja matalan kynnyksen palveluiden saavutettavuus. Pieni tuki ongelmien ilmetessä voi pelastaa niiden kasautumiselta ja korjaavien toimenpiteiden tarpeelta myöhemmin. Ennaltaehkäisevän perhetyön lisäksi huomiota on kiinnitettävä perheiden toimeentuloon ja lasten tasa-arvoisiin harrastusmahdollisuuksiin. Nuorisotyön malleja ja nuorten palveluja on kehitettävä niin, että nuorten osallisuutta ja arjenhallintaa vahvistetaan. Palvelujärjestelmän on kohdattava nuoret kokonaisuutena saumattomien ja monialaisten palvelujen kautta.

Vammaisuus koskettaa monia suomalaisia, joko koko elämän ajan tai osan aikaa siitä. Suomesta on tehtävä yhdenvertainen ja esteetön maa, jossa vammaisen ihminen voi elää hyvää ja tapainoista elämää.

Yhteiskunnan esteettömyys ja saavutettavuus tuovat kaikille lisäarvoa, ja siitä hyötyvät vammaiset, mutta myös esimerkiksi iäkkäät ja lapsiperheet. Esteettömyys on muutakin kuin luiskia ja hissejä. Se on muun muassa tiedottamisen selkeyttä, induktiosilmukoita ja vammaisten mahdollisuuksia liikkua ja elää mahdollisimman itsenäisesti.

Itsemääräämisoikeus tulee asettaa kaiken vammaispolitiikan lähtökohdaksi. Vammaisella henkilöllä on oltava mahdollisuus valita miten, missä ja kenen kanssa hän asuu, perustaa perheen, liikkuu, käy töissä, opiskelee, harrastaa tai osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Säädetään lakisääteinen vanhusten ympärivuorokautisen hoidon 0,7 hoitajamitoitus, jota ei saa alittaa. Myös kotihoidon laatua ja mitoituksia parannetaan. Otetaan hoitoisuus huomioon mitoitusta korottavana tekijänä. Mitoitusten toteutumista ja hoitoa valvotaan nykyistä paremmin.
- Otetaan käyttöön ikäihmisten neuvolat, joihin yli 65-vuotiaat kutsutaan säännölliseen hyvinvointitarkastukseen ja -neuvontaan sekä palveluohjaukseen.
- Säädetään asiakasmaksulain uudistuksessa tehostettuun palveluasumiseen, asumisyksiköihin, perhehoitoon ja kotihoitoon selkeämmät ja kohtuullisemmat maksukriteerit ja maksukatot.
- Tarjottaessa julkisesti rahoitettuja yksityisiä palveluita palvelusetelillä asiakasmaksuissa tulee noudattaa asiakasmaksulakia.
- Asiakasmaksulakia uudistettaessa on yhtenäistettävä ja korotettava hoivapalveluissa olevien asiakkaiden käyttövara.
- Intiimihygieniatuotteiden, kuten kuukautissuojien, tamponien ja inkontinenssi- eli virtsankarkailusuojien, arvonlisävero lasketaan 24 prosentista 10 prosenttiin, tai niistä tehdään täysin verottomia tuotteita. Asunnottomille naisille taataan maksuttomat kuukautis- ja inkontinenssisuojat.
- Riittävä kivunhoito on ihmisoikeus. Kivuista kärsivien on saatava tarvitsemansa kivun hoito.
- Uudistetaan vanhuspalvelulakia ja tiukennetaan kuntien ja tulevien maakuntien valvontaa vanhuspalvelulain noudattamisessa, erityisesti hoitosuunnitelman laatimisen ja sen noudattamisen osalta.
- Palkataan vanhustyöhön riittävästi ammattitaitoista henkilöstöä ja huolehditaan heidän koulutuksestaan. Lisätään geriatriksen ja psykogeriatrisen hoidon osaamista.
- Lisätään monimuotoisen yhteisöasumisen mahdollisuuksia yksin kotona asumisen ja tehostetun palveluasumisen välimalliksi. Vanhukset ja muutkin paljon tukea tarvitsevat pääsevät halutessaan yhteisölliseen palveluasumiseen eikä heitä pakoteta yksin kotiin.
- Taataan tarpeenmukaiset vammaispalvelut ihmisen ikään katsomatta. Korvataan arjessa tarvittavien apuvälineiden hankinnasta, ylläpidosta ja huollosta koituvat kustannukset vammaisille täysimääräisesti.
- Lopetetaan vammaisten henkilöiden elämänmittaisten ja välttämättömien palveluiden kilpailuttaminen.
- Huolehditaan tulkkipalveluiden, kuljetuspalveluiden ja henkilökohtaisen avun riittävydestä kaikille niitä tarvitseville.
- Turvataan vammaisen henkilön tarvitsema tuki varhaiskasvatuksessa, koulunkäynnissä ja opiskelussa. Suunnitellaan erityinen tuki jokaisen sitä tarvitsevan kohdalla yksilöllisesti. Ymmärretään, ettei yleisopetuksen ryhmään sijoittaminen ole ainoa vaihtoehto.
- Tehdään omaishoidon tuesta riittävää ja pidetään omaishoitajien jaksamisesta huolta. Järjestetään omaishoitajan hoidettavalle turvallinen hoitopaikka lakimääräisten vapaapäivien ajaksi.
- Laaditaan omaishoidon tukiin ja vapaisiin valtakunnalliset kriteerit ja siirretään omaishoidon tuen maksatus Kelalle.
- Taataan yhdenvertainen oikeus omaishoidontukeen sekä muihin lakisääteisiin omaishoidon etuuksiin ja palveluihin myös mielenterveysomaisille ja kaikille muille omaisryhmille.

- Huolehditaan, että valtio takaa kunnille riittävät resurssit perhetyön, lastenneuvolatyön, kouluterveydenhuollon, nuorisotyön ja muun varhaisen tuen sekä ennaltaehkäisevän sosiaalityön toteuttamiseen.
- Säädetään lastensuojelun sosiaalityöntekijöille enimmäisasiakasmäärä.
- Huolehditaan, että lastensuojelupalvelut vastaavat lapsen ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin ajoissa. Omaishoidossa olevien ihmisten ja yksinhuoltajien lasten tilapäishoitoratkaisut turvataan—Otetaan käyttöön ongelmien ennaltaehkäisyyn tähtäävät sosiaalityön ja perhepalveluiden mallit kaikissa kunnissa.
- Kehitetään nuorten palveluita yhteen kokoavien ohjaamoiden toimintaa ja turvataan etsivän nuorisotyön resurssit. Ohjaamoiden toiminnan ja koordinaation jatkuvuuden takaamiseksi varmistetaan niiden rahoitus valtion budjetista.
- Lisätään tai ryhdytään tekemään kunnissa etsivää vanhustyötä, etsivää mielenterveys- ja päihdetyötä ja etsivää vammaistyötä etsivän nuorisotyön lisäksi. Taataan matalan kynnyksen avun muodoille riittävät resurssit.
- Korotetaan elatustukea. Etävanhemman talous- ja huolenpitovastuu tulee olla nykyistä suurempi.
- Lisätään lapsiperheiden kotipalvelua.
- Kehitetään keinoja jolla helpotetaan yksinhuoltajien keinoja yhdistää työ- ja perhe-elämä.

8. Rauhan ja yhteistyön maailma

Maailman suurten ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä. Sodat, ilmastonmuutos, suuryritysten vallan kasvu, omaisuuksien kasautuminen, merten saastuminen, terrorismi ja monimutkaiset konfliktit, suurvaltojen välisen jännityksen vaarallinen kasvu sekä vastentahtoinen siirtolaisuus ovat ratkaistavissa vain maiden ja ihmisten välisellä yhteistyöllä. Vasemmistolaiseen maailmankuvaan kuuluu lisäksi sen tunnustaminen, että ihmisoikeudet kuuluvat yhtäläisesti maailman kaikille ihmisille. Me emme halua rakentaa ihmisten välille rajoja ja epäluuloa, vaan purkaa niitä.

Maailma on monella tavalla pienempi kuin koskaan aiemmin. Tiedonvälityksen ja internetin kehittymisen myötä ihmiset voivat olla yhteydessä keskenään ja tietävät mitä maailmassa tapahtuu. Toisaalta myös valeuutiset, terrorismi ja propaganda leviävät tehokkaasti maasta toiseen. Globaali talous on tehnyt maista ja ihmisistä yhä keskinäisriippuvaisempia. Voimme matkailla ja nauttia eri maissa tuotetuista hyödykkeistä, mutta toisaalta myös taudit ja talouden epävakaudet leviävät nopeasti.

Vaikka äärimmäinen köyhyys on globaalisti vähentynyt ja entistä useampi maailman lapsi pääsee kouluun, kansainvälisellä yhteisöllä on edessään valtavan mittaluokan haasteita. Maailmassa on nyt erilaisten konfliktien ja katastrofien seurauksena enemmän pakolaisia kuin koskaan toisen maailmasodan aikana, väestönkasvu haastaa kestävä kehitystä, ja ilmastonmuutos uhkaa viedä elämän edellytykset erityisesti maailman köyhiltä.

Euroopan unioni on Suomelle keskeinen viiteryhmä. Vaikuttamalla EU:n suuntaan vaikutamme sekä Suomen että koko kansainvälisen yhteisön suuntaan. Markkinavapauksien loputtoman korostamisen sijaan EU:n on keskityttävä toiminnassaan aikamme suurten ylikansallisten ongelmien ratkaisemiseen ja ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen.

Vasemmisto katsoo, että nykyisessä maailman tilanteessa tarvitaan sotilasvarustelun kiihdyttämisen sijaan sotilaallisen vastakkainasettelun purkamista ja rauhan aloitteita, kansainvälisen yhteistyön ja dialogin lisäämistä, ihmisoikeuksien kunnioittamista, koulutukseen satsaamista sekä sitovia sopimuksia ympäristön pelastamiseksi.

8.1 Suomi rakentaa rauhaa

Vasemmistoliiton näkemyksen mukaan Suomi rakentaa rauhaa ja kansainvälistä turvallisuutta parhaiten aktiivisella ja aloitteellisella ulkopoliitikalla, jossa YK:lla on keskeinen rooli. Sotilaallisesti liittoutumattomana maana Suomi korostaa laajapohjaista yhteistyötä, taloussuhteiden kehittämistä ja kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksia.

Parasta rauhantyötä on eriarvoisuuden poistaminen sekä kestävän kehityksen edistäminen. Suomen on tuettava YK-järjestelmää ja siihen pohjautuvaa kansainvälistä oikeusjärjestystä. Kansallisvaltioihin käpertymisen sijaan nyt tarvitaan avointen kansainvälisten yhteisöjen vahvistamista. Tarvitsemme aseidenriisuntaa ja rauhanomaista konfliktien ennalta ehkäisyä.

Suomen turvallisuuden kannalta tärkein kansainvälinen yhteisö on Euroopan unioni. Rauhaa edistämällä EU vahvistaa myös Suomen turvallisuutta. EU:ta ei kuitenkaan saa käyttää voimapolitiikan tai etupiirijattelun välineenä. EU:n keskinäisen yhteisvastuun ja avunannon velvoitteita ei tule väärinkäyttää, ja Suomen tulee aina itse päättää avunannon muodosta.

Suomen ulkopoliitiikan perusta on ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja vakauden edistäminen globaalisti. Kestävän kehityksen Agenda2030:n on ohjattava Suomen kaikkea ulkosuhdetoimintaa. Jotta Suomi voi olla uskottava toimija kansainvälisillä foorumeilla, on ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden kunnioittamisen oltava johdonmukaista myös kaikessa Suomen harjoittamassa kauppapolitiikassa. Aikana, jona maailmanpoliittiset jännitteet ja asevarustelu lisääntyvät, on tärkeämpää kuin koskaan, että Suomen kaltaiset valtiot nostavat ihmisoikeudet kansainvälisen yhteistyön keskiöön. Saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa vahvistetaan ratifioimalla ILO169-sopimus. Lisäksi saamelaiskäräjälaki uudistetaan yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa.

Pohjoismaat ovat Suomelle keskeinen viiteryhmä. Pohjoismaiden monimuotoinen yhteistyö tuo Suomelle turvaa, etenkin kun Euroopan unionin kehityksen suunnasta ei ole varmuutta. Pohjoismaissa on jo pitkään ymmärretty, että rauhaa edistetään tasa-arvoisella yhteiskunnalla sekä aktiivisella ja aloitteellisella kansainvälisellä yhteistyöllä. Pohjoismaista talous- ja turvallisuusyhteistyötä on lisättävä. Tätä ei kuitenkaan saa käyttää kiertotienä Suomen Nato-jäsenyydelle. Suomi tekee omat ulko- ja turvallisuuspoliittiset ratkaisunsa itsenäisesti.

Suomen ei tule liittyä sotilasliitto Natoon. Nato-jäsenyys heikentäisi Suomen vakaata turvallisuusympäristöä. Suomen on vahvistettava yhteistyötä Ruotsin kanssa sotilaallisen liittoutumattomuuspolitiikan ja kansainvälisen rauhanpolitiikan edistämiseksi. Suomen on toimittava aktiivisesti ja aloitteellisesti YK:n ja Etyjin rauhan- ja turvallisuusrakenteiden vahvistamiseksi.

Suurvaltojen ja niiden tukijoiden voimatoimia ja kansainvälisen oikeuden loukkauksia Ukrainasta Lähi-Itään, Itä-Aasiasta latinalaiseen Amerikkaan ei voi hyväksyä. Vaikka voimatoimien käyttö ja kriisit eivät uhkasi Suomen turvallisuutta suoraan, jokainen lähempänä tai kauempana tapahtuva kansainvälisen oikeuden loukkaus ja siihen liittyvä sotatoimi aiheuttaa paitsi kriisialueilla kärsimystä myös kansainvälisen sopimusperäisen yhteistyön heikentymistä. Pahimmillaan se lisää ydinsodan uhkaa entisestään. Siksi Suomen tulee tukea voimatoimien lopettamista, kansainvälisen oikeuden noudattamista niin Ukrainassa ja Lähi-Idässä, kuin koko maapallolla. Suomen tulee tukea kestävää rauhaa Ukrainassa sekä osana EU:ta että omin toimin.

Turvallisuuden perussyihin ei kyetä vastaamaan sotilaallisesti – epäoikeudenmukaisuus Suomessa tai maailmalla ei lopu ase-in. Turvallisuutta ja myös puolustuksen uskottavuutta lisäävät yhteiskunnan demokraattisista rakenteista huolehtiminen ja omaksi koettu tasa-arvoinen yhteiskunta.

Puolustusvoimia ja sen hankintoja rajoittavat samat talouspolitiikan realiteetit kuin muitakin politiikan osa-alueita. Vasemmistoliitto ei hyväksy puolustushallinnon resurssien suhteetonta kasvattamista.

Kansanarmeija ja itsenäinen maanpuolustus ovat Suomen puolustusratkaisun peruslinjoja, joista on pidettävä kiinni. Asevelvollisuutta on kuitenkin modernisoitava ja kehitettävä suuntaan, jossa sukupuolia kohdellaan yhdenvertaisesti ja valinnanvapautta lisätään.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Huolehditaan, että Suomi harjoittaa aktiivista ja aloitteellista, laajaan kansainväliseen yhteistyöhön pohjautuvaa ja rauhantyötä korostavaa ulkopolitiikkaa sekä vahvistaa monenkeskisen yhteistyön rakenteita. Kestävän kehityksen periaatteet ohjaavat kaikkea ulko-, turvallisuus-, kaupp- ja globaalipolitiikkaa.
- Ei sidota puolustusmäärärahoja mihinkään indeksiin, joka automaattisesti korottaisi menoja joka vuosi, vaan otetaan niiden mitoituksessa huomioon myös muun yhteiskunnan tarpeet. Piikki ei voi olla auki myöskään kalustohankinnoissa. Hävittäjähankinnoissa Vasemmiston lähtökohtana on sellaisen suorituskyvyn säilyttäminen, jolla uskottavasti estetään pyrkimykset tai spekulatiot Suomen alueen käyttämisestä aggressioon muita maita vastaan. Tämän suorituskyvyn säilyttäminen on turvattavissa huomattavasti alemmalla hankinta- ja ylläpitokustannusten tasolla kuin on puolustusvoimien johdon taholta estetty. Puolustuspoliittika on tuotava julkiseen keskusteluun ja eduskunnan päätettäväksi.
- Uudistetaan asevelvollisuutta nykyajan tarpeiden mukaan lisäten valinnanvapautta ja tasa-arvoa valmiusvelvollisuusmallilla, ei siirtymällä kohti ammattiarmeijaa. Valmiusvelvollisuus kohtelee kaikkiin sukupuoliin kuuluvia tasapuolisesti. Lievennetään aseistakieltäytymisen rangaistuksia ja lyhennetään siviilipalveluksen kestoja, eikä aseista kieltäytymisestä rangaista vankeudella.
- Lisätään pohjoismaista yhteistyötä. Luontevin yhteistyökumppani Suomelle on sotilaallisesti liittoutumaton Ruotsi.
- Arktisen alueen luonnonvarojen riisto on pysäytettävä ja kansainvälisten neuvottelujen tavoitteeksi on otettava koko alueen kattava luonnonsuojelualue.
- Suomi ei hae Naton jäsenyyttä. Vasemmistoliitto vaatii isäntämaasopimuksen käsittelyä eduskunnassa ja pyrkii kumoamaan isäntämaasopimuksen.
- Osallistutaan nykyistä aktiivisemmin rauhanturvaamiseen ja siviilikriisinhallintaan. Nato-johtoisten operaatioiden sijaan Suomelle luontevia ovat YK-johtoiset operaatiot, joissa riski joutua sodan osapuoleksi on pieni.
- Torjutaan osallistuminen sellaiseen kansainväliseen sotaharjoitustoimintaan, joka pikemminkin heikentää kuin vahvistaa Itämeren alueen ja Pohjois-Euroopan vakautta ja vastakkainolon lieventämistä.
- Ylläpidetään kahdenvälisiä keskusteluyhteyksiä Venäjään. Pitkällä aikavälillä Venäjä on saatava takaisin kaiken kattavaan eurooppalaiseen yhteistyöhön.
- Tuetaan pyrkimyksiä Syyrian konfliktin rauhanomaiseen ratkaisuun ja annetaan humanitaarista apua alueen sodasta kärsiville ihmisille. Kaikki Syyrian demokraattiset voimat on hyväksyttävä rauhanneuvotteluiden osapuoleksi. Tuetaan Rojavan ja Pohjois-Syyrian federaation pyrkimyksiä rakentaa demokraattista yhteiskuntaa. Toimitaan Turkin sotilaallisen hyökkäyksen ja miehityksen lopettamiseksi Pohjois-Syriassa.
- Tunnustetaan Palestiinan ja Länsi-Saharan valtiot.
- Lisätään kehitysyhteistyörahoitusta ja edetään kohti 0,7 bruttokansantuoteosuutta. Säädetään johdonmukaisen kehityspoliittikan varmistamiseksi kehitysyhteistyölaki.
- Lopetetaan asekauppaa sellaisten maiden kanssa, jotka ovat sodassa, konfliktialueita tai polkevat ihmisoikeuksia. Tällaisia valtioita ovat esimerkiksi Saudi-Arabia, Turkki, Yhdistyneet Arabiemiraatit ja Israel.
- Ajetaan aktiivista aseidenriisuntaa ja liitetään Suomi rypäleuseiden kieltosopimukseen. Suomi allekirjoittaa ydinaseet kieltävän sopimuksen.
- Lisätään rauhanjärjestöjen ja kansainvälistä yhteistyötä edistävien kansalaisjärjestöjen valtion avustuksia tuntuvasti.

8.2 Ihmisten Eurooppa

Vasemmistoliitto tavoittelee sellaista Euroopan unionia, jonka toiminnan ytimessä on köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen, työntekijöiden oikeuksien kunnioittaminen sekä ilmaston ja ympäristön suojeleminen. EU on vuosien ajan ollut oikeistolaisen politiikan määrittämää ja keskittynyt sisämarkkinoiden toimintaan. Vasemmistoliiton tavoitteena on muuttaa tilanne ja rakentaa Euroopan unionia, jonka keskiössä on ihmisten ja luonnon hyvinvointi. Se edellyttää suunnanmuutosta unionissa harjoitettuun politiikkaan.

Euroopan suuret turvallisuusongelmat kumpuavat epäoikeudenmukaisuudesta ja elinympäristön heikentymisestä. Haasteina ovat talouskriisistä ja epäonnistuneesta talouspolitiikasta johtuva työttömyys, epävarmuus sekä eriarvoisuus, ilmastonmuutos seurauksineen, lähialueiden ja erityisesti Lähi-idän kriisit ja niistä aiheutuva pakolaisuus sekä ääriuskonnollisten ja äärikansallismielisten ryhmien väkivalta ja terrorismi. Näitä ongelmia ei ratkaista asevarustelulla ja leikkauspolitiikalla, vaan yhteistyöllä ja ihmisten hyvinvointiin panostamalla. Samalla kun Euroopan unioni keskittyy suurten, rajat ylittävien ongelmien ratkaisuun, jäsenmaille pitää jättää itsenäisyyttä kansalliseen päätöksentekoon. Päätökset pitää – aina kun mahdollista ja järkevää – tehdä mahdollisimman lähellä ihmistä. Euroopan unionin ei pidä esimerkiksi pakottaa jäsenmaita purkamaan julkisia palveluita tai myymään valtion omistusta, eikä unionin pidä keskittyä tarpeettomien yksityiskohtien sääntelyyn. Unionin pitää kuitenkin nykyistä vahvemmin suojella kaikkien EU-kansalaisten ihmisoikeuksia ja sosiaalisia oikeuksia.

Ihmisoikeuksien, demokratian, oikeusvaltion ja tasa-arvon sanotaan usein olevan eurooppalaisten ja Euroopan Unionin arvojen ytimessä. Ihmisoikeudet ja kansalaisoikeudet eivät saa jäädä unionissa vain juhlapuheen tasolle, vaan niiden tulee toteutua myös EU:n toiminnassa, rahanjaossa ja oikeudenkäytössä.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Nostetaan sosiaaliset oikeudet, ympäristöongelmien ratkaisu ja ihmisten hyvinvointi uusliberaalin markkinapolitiikan sijaan EU-politiikan keskiöön. Tehdään sosiaalisista oikeuksista nykyistä laajemmin sitovaa EU-sääntelyä. EU toteuttaa sosiaalista Eurooppaa myös teoissa, ei vain sanoissa.
- Luodaan yhteiset turvalliset reitit maahantulolle ja yhtenäiset turvapaikkakriteerit ja -menettelyt sekä torjutaan ihmissalakuljetusta.
- Dublin-asetusta kehitetään pysyvän vastuunjakomekanismin suuntaan, jossa huomioidaan eri EU-maiden taloudelliset erot. Osa EU-rahoituksesta sidotaan turvapaikanhakijoiden vastaanottamiseen.
- Turvapaikkajärjestelmää EU:ssa kehitetään ensisijaisesti ihmisten vapaaseen liikkuvuuteen perustuen. Sopimukset esimerkiksi Libyan ja Turkin kanssa, joilla tähdätään turvapaikanhakijoiden kulun pysäyttämiseen, neuvotellaan uusiksi. Puututaan EU-jäsenmaiden negatiiviseen oikeusvaltio- ja ihmisoikeuskehitykseen. Viimesijaisena keinona on maksatusten keskeyttäminen jäsenmaalle ja jäsenmaan erottaminen unionista.
- Vahvistetaan työehtojen eurooppalaisia vähimmäistasoja ja määritellään sosiaaliturvalle eurooppalaiset vähimmäisstandardit.
- Suunnataan EU-rahoitusta sosiaalisen pilarin, ympäristöasioiden, liikkuvuuden edistämisen, koulutuksen, tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä kestävästä rakennemuutosta edistävien investointien rahoituksen vahvistamiseen.
- Euroopan unionia ei pidä käyttää voimapolitiikan tai etupiirijattelun välineenä. Lissabonin sopimukseen sisältyviä jäsenmaiden keskinäisen yhteisvastuun ja avunannon velvoitteita ei saa käyttää väärin. Suomen on aina itsenäisesti päätettävä avunannon muodosta.
- Turkin ja EU:n yhteistyön edellytyksenä on oltava Turkin sitoutuminen demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja kurdikysymyksen rauhanomaiseen ratkaisuun. Vangitut opposition kansanedustajat, toimittajat ja muut poliittiset vangit on vapautettava kiireellisesti.

- EU:n budjettia ei pidä käyttää asevarusteluun. Militarisoinnin sijaan edistetään jäsenmaiden välisen turvallisuusyhteistyön kehittämistä kansainväliseen terrorismiin, ihmiskauppaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen puuttumiseksi.

9. Oikeudenmukainen ja demokraattinen maa

Ihmisoikeudet, demokratia ja oikeusvaltio ovat suomalaisen yhteiskunnan ja vasemmiston perusarvoja. Hyvinvointivaltion on turvattava kaikkien perus- ja ihmisoikeudet sekä todelliset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet niistä nauttimiseen.

Vallankäytön oikeutus tulee kansalta. Kansanvaltaista järjestelmää on jatkuvasti kehitettävä ja luotava uusia osallistumisen muotoja. Osallistumisen mahdollisuudet ja edellytykset on turvattava kaikille. Oikeusvaltiossa hallinto perustuu lakiin, kaikki ovat yhdenvertaisia lain edessä ja yksilöiden ja vähemmistöjen oikeudet turvataan. Oikeusvaltio vaatii jatkuvaa kehittämistä ja puolustamista.

Turvallisuuden takaaminen on yhteiskunnan tärkeä tehtävä. Poliisin ja muiden turvallisuusviranomaisten toimintakyky on turvattava. Kuitenkin turvallisuus on nähtävä laajemmin kuin vain poliisin ja muiden viranomaisten valtuuksina ja toimintakyknä. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen ja syrjäyttämisen ehkäiseminen ovat keskeisiä tapoja lisätä turvallisuutta. Kansalaisten vapauksia ja perusoikeuksia on vahvistettava ilman kohtuutonta kontrollin ja valvonnan lisäämistä.

Vapaassa ja tasa-arvoisessa maassa jokainen saa olla oma itsensä. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman ja yhdenvertaisuuden edistämistä on jatkettava. Rasismia, syrjintää ja ennakkoluuloja vastaan on taisteltava päämäärätietoisesti. Vihapuhetta, valeutisia ja kiihottamista vastaan on taisteltava lainsäädännöllä, viranomaistyöllä, oikealla tiedolla ja yhteisvastuullisella puuttumisella.

Sukupuolten tasa-arvo ei ole koskaan valmis, vaan se vaatii jatkuvaa työtä. Suomen erityisiä ongelmia ovat naisiin kohdistuva väkivalta, perhevapaiden epätasainen jakautuminen ja alojen sukupuolittuminen. Kaikessa päätöksenteossa on huomioitava sukupuolivaikutukset ja pyrittävä edistämään sukupuolten tasa-arvoa.

9.1 Yhdenvertainen ja kaikille turvallinen Suomi

Suomen pitää olla hyvä maa kaikille, myös vähemmistöille. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa on viime vuosina edistetty yksittäisin lakimuutoksien, mutta toiminta on ollut hajanaista. Tarvitaan kokonaisvaltainen ote yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Translaki on uudistettava kiireellisesti kokonaisuudessaan ja sen lähtökohdaksi on asetettava yksilön itsemääräämisoikeuden toteutuminen. Myös lapsille ja nuorille on varmistettava pääsy riittävään ja yksilölliseen sukupuoliristiriidan hoitoon ja palveluihin. Yhteiskunnan sukupuolittavia rakenteita on purettava ja muun-sukupuolisten asemaa parannettava.

Lähisuhdeväkivalta on Suomessa laaja ihmisoikeusongelma. Tuhannet naiset kokevat seksuaalista väkivaltaa vuosittain. Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen Istanbulin sopimus edellyttää riittävien, helposti saavutettavien turvakotien perustamista. Istanbulin sopimus edellyttää myös seksuaalista väkivaltaa kokeneille tarkoitettujen tukikeskusten perustamista. Kunniaan liittyvä väkivalta ja tyttöjen sukuelinten silpominen ovat myös erityisesti naisiin kohdistuvia kontrollin ja väkivallan muotoja, joiden torjuminen vaatii nykyistä enemmän toimia.

Seksuaalirikoslainsäädännön tulee suojata seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Rikoslain seksuaalirikoksia koskeva luku on uudistettava kokonaisuudessaan ja raiskauksen määritelmä on muutettava suostumusperusteiseksi.

Sukupuolittuneen väkivallan lisäksi merkittävä naisten kohtaama tasa-arvo-ongelma ovat miehiä matalammat tulot ja vaikeudet edetä työelämässä. Sukupuolten palkkaeroja voidaan kaventaa lievittämällä alojen sukupuolittuneisuutta, korjaamalla naisvaltaisten alojen palkkausta, edistämällä palkka-avoimuutta ja jakamalla vastuuta perhe-elämästä. Perhevapaaudistus tarvitaan, jotta naisten asema työmarkkinoilla paranisi ja miesten osallistuminen perhe-elämään vahvistuisi. Perhevapaaudistus lisäksi siis myös miesten tasa-arvoa ja vahvistaisi heidän vanhemmuuttaan.

Perhevapaiden epätasaisen jakautumisen lisäksi muita miesten kohtaamia sukupuolittuneita ongelmia ovat naisia heikompi terveys ja koulutus sekä sukupuolittunut asepalvelus. Purkamalla ahtaita sukupuolistereotyyppioita ja edistämällä sukupuolisensitiivistä kasvatusta voidaan lisätä kaikkien sukupuolten mahdollisuutta elää yksilöllistä ja oman näköistä elämää.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Uudistetaan translaki kokonaisvaltaisesti itsemääräämisoikeuteen perustuvaksi. Erotetaan sukupuolen vahvistamisen lääketieteellinen ja juridinen prosessi. Sukupuolen vahvistamisen on perustuttava ilmoitukseen. Poistetaan sukupuolen vahvistamisen lisääntymiskyvyttömyysvaatimus. Translain on tunnistettava myös muunsukupuoliset.
- Sosiaalinen transiatio mahdollistetaan jokaiselle lapselle ja nuorelle sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä varhaiskasvatuksen ja koulun tuella. Juridinen sukupuolen korjaaminen mahdollistetaan yli 15-vuotiaille omalla ilmoituksella ja alle 15-vuotiaille huoltajan tai lastensuojelun luvalla. Murrosikä jarruttavien hormoniblokkerien saatavuutta helpotetaan. Alaikäisen transprosessi perustuu lapsen iän ja kehitystason huomioimiseen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti.
- Uudistetaan seksuaalirikoslainsäädäntö suostumusperusteiseksi.
- Turvataan lasten kehollinen koskemattomuus ja itsemääräämisoikeus. Kielletään lääketieteellisesti tarpeettomat ja ilman lapsen suostumusta tehtävät kehon sukupuolitettujen piirteiden muokkaamiseen tähtäävät hoidot.
- Kielletään kaikkien sukupuolten sukuelinten vaurioittaminen.
- Laaditaan poikkihallinnollinen HLBTIQ+-toimintaohjelma politiikan koordinoimiseksi ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien suunnitelmalliseksi edistämiseksi.
- Uudistetaan henkilötunnus sukupuolineutraaliksi. Selvitetään ensisijaisesti juridisesta sukupuolesta luopumista tai vaihtoehtoisesti mahdollistetaan kolmas juridinen sukupuoli.
- Säädetään vanhemmuuslaki, jonka mukaan vanhemmuus merkitään väestötietojärjestelmään vanhemmuutena, ei isyytenä tai äitiytenä, ja joka mahdollistaa juridisen vanhemmuuden useammalle kuin kahdelle vanhemmalle.
- Parannetaan viranomaisten, oikeuslaitoksen ja muiden toimijoiden kykyä ja resursseja tunnistaa, ennaltaehkäistä ja torjua kunniaväkivaltaa ja tyttöjen sukuelinten silpomista.
- Perustetaan riittävä määrä turvakoteja ja seksuaalirikosten uhrien tukikeskuksia ja varmistetaan tuki seksuaalirikosten uhreille koko maassa.
- Turvataan oikeus turvalliseen, maksuttomaan ja vapaaseen aborttiin. Valmistellaan aborttilain kokonaisuudistus, jonka lähtökohtana on raskaana olevan itsemääräämisoikeuden vahvistaminen sekä se, että tulevaisuudessa alle 12 viikon raskauden keskeytyksen saa aina pyydettäessä. Vaatimus kahden lääkärin lausunnosta tulee poistaa. Jatkossa toimenpiteen suorittamiseen tulee riittää yhden lääkärin tai tähän erikseen oikeutetun terveydenhuollon ammattilaisen kontakti
- Lisätään ja parannetaan seksuaalikasvatusta kaikilla ikätasoilla.
- Vahvistetaan synnyttäjien itsemääräämisoikeutta laajentamalla synnytysvalmennusta, kouluttamalla työntekijöitä ja kehittämällä toimintaohjeita.
- Sallitaan lailla säädelty, epäkaupallinen ja yhdenvertaisesti sukupuolesta riippumatta saavutettava sijaissynnytys, joka suojelee sekä syntyvän lapsen, synnyttäjän että aiottujen vanhempien etua ja hyvinvointia.

- Toteutetaan perhevapaaudistus, jossa lisätään toiselle vanhemmalle kiintiöityjä perhevapaa-kuukausia. Perhevapaat on uudistettava niin, että ne ovat yhdenvertaiset kaikille perheille.
- Edistetään palkka-avoimuutta.
- Toteutetaan perhevapaaudistus, jossa lisätään isille kiintiöityjä perhevapaa-kuukausia.
- Edistetään sukupuolisensitiivistä kasvatusta kaikilla tasoilla ja pyritään vähentämään alojen eriytymistä purkamalla sukupuolittunutta ohjausta. Lisätään sukupuolisensitiivinen kasvatus osaksi opettajankoulutusta ja täydennyskoulutusta.
- Selvitetään ja toteutetaan keinoja, joilla puututaan koulutuksen sukupuolisegregaatioon ja eroihin oppimistuloksissa.
- Kehitetään asevelvollisuutta sukupuolineutraaliin suuntaan.
- Taataan lailla kaikenikäisten turvapaikanhakijoiden oikeus mielenterveyspalveluihin.
- Perustetaan vammaisasiavaltuutetun virka.

9.2 Inhimillinen turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka

Ihmisoikeudet koskevat myös pakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Ihmisten hätää ja pakolaisuuden juurisyitä ei ratkaista sulkemalla rajoja. Suomen on vaikutettava pitkäjänteisesti pakolaisuuden juurisyiden ratkaisemiseksi kahdenvälisissä suhteissa, Euroopan unionissa ja Yhdistyneiden kansakuntien piirissä kehityspolitiikan, ihmisoikeuspolitiikan ja rauhanpolitiikan keinoin.

Euroopan unionissa Suomen tulee edistää turvapaikkamenettelyn ja kansainvälisen suojelun korkeaa tasoa ja turvallisten reittien sekä jäsenmaiden yhteistyön lisäämistä. Suomen oman turvapaikkapolitiikan on toteutettava ihmisoikeusperiaatteita, kansainvälisiä sopimuksia ja oikeusvaltion normeja.

Suomi tarvitsee maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien tarjoamaa työpanosta. Työlupaprosesseja on helpotettava ja työperäisten maahanmuuttajien kotouttamista on parannettava. Maahanmuuttajien hyväksikäyttöä työmarkkinoilla on estettävä kertomalla maahantulleille heidän oikeuksistaan ja lisäämällä työehtojen valvontaa.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Nopeutetaan ja sujuvoitetaan työperäisen maahanmuuton lupaprosesseja.
- Lisätään työ- ja opiskeluperusteisesti maahantulleiden kotoutumis- ja kielikoulutusta. Myös puolisoitten kotoutumiseen pitää panostaa nykyistä enemmän.
- Nostetaan vuosittainen pakolaiskiintiö tulevaisuudessa vähintään 2500 henkeen. Toimitaan EU:ssa kiintiöpakolaisten vastaanottamisen merkittävän lisäämisen puolesta.
- Perutaan turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan tehdyt heikennykset. Varmistetaan turvapaikkamenettelyn oikeudenmukaisuus ja palautuskiellon loukkaamattomuus. Huolehditaan siitä, että viranomaisten maalinjaukset ovat samassa linjassa ja sopusoinnussa YK:n pakolaisjärjestön linjausten kanssa.
- Helpotetaan perheenyhdistämisä ja edistetään lapsen edun toteutumista.
- Turvataan paperittomille henkilöille lailla oikeus välttämättömiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.
- Pyritään vähentämään säilöönottoja ja kielletään kaikkien alaikäisten säilöönotto.
- Kannustetaan turvapaikanhakijoiden työntekoa. Kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden työntekijöiden palautuksia ei panna täytäntöön kesken työlupaprosessin. Mahdollistetaan työntekijän oleskeluluvan myöntäminen myös turvapaikanhakijana maahan saapuneelle henkilölle, jolla ei ole voimassaolevaa matkustusasiakirjaa, esimerkiksi muukalaispassin käyttöalaa laajentamalla.
- Taataan lailla kaikenikäisten turvapaikanhakijoiden oikeus mielenterveyspalveluihin.

9.3 Kansanvaltainen ja yhdenvertainen oikeusvaltio

Kansanvalta on muutakin kuin vaaleja, ja vahvassa demokratiassa kansalaisyhteiskunnalla on painava rooli. Kansalaisjärjestöjen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista huolehditaan niin perinteisten kuulemis- ja lausumismenettelyjen kautta kuin tukemalla järjestöjen ja kolmannen sektorin toimintaedellytyksiä.

Kasvava vihapuhe ja rasismi kaventavat erityisesti vähemmistötaustaisten ryhmien, naisten ja asiantuntijoiden osallistumista julkiseen keskusteluun. Kaikkien tasa-arvoisten osallistumismahdollisuuksien turvaaminen edellyttää vihapuheeseen puuttumista ja ihmisten eri lähtökohtien huomioimista ja osallistumisen tukemista.

Demokratiaa voidaan vahvistaa myös laajentamalla äänioikeutta ja vahvistamalla nuorten poliittista osaamista. Kansanvallan vahvistamisessa olennaista on myös mahdollistaa erilaisten ihmisten asettuminen ehdolle luottamustehtäviin. Kuitenkin vaalikampanjojen kalleus luo epätasa-arvoa ehdokkaiden välille. Tasa-arvoa voidaan lisätä asettamalla vaalikampanjakatot.

Oikeusvaltiossa jokaisella on mahdollisuus viedä asiansa riippumattoman tuomioistuimen käsittelyyn. Oikeusvaltioperiaatteen toteutumista Suomessa heikentävät kuitenkin oikeudenkäyntikulujen paisuminen ja pitkät käsittelyajat. Vasemmistoliiton mielestä kaikkien on oltava tasa-arvoisia lain edessä, joten oikeudenkäyntien hintaa on kohtuullistettava ja oikeudenkäyntiaikoja lyhennettävä.

Voimankäytön on perustuttava lakiin. Voimakeinojen käyttö on rajattava viranomaisille ja poliisilla on oltava riittävät resurssit huolehtia kansalaisten turvallisuudesta. Ihmisten on voitava liikkua ilman pelkoa ja väkivallan uhkaa, joten väkivaltaiset katupartiot ja rasistiset organisaatiot on kiellettävä. Kuitenkin vihapuhetta, rasismia ja syrjintää ehkäistään parhaiten suunnitelmallisella poikkihallinnollisella työllä yhteiskunnan eri tasoilla kuten koulutuksessa, työmarkkinoilla ja viranomaistoiminnassa. Vastakkainasettelua torjutaan parhaiten vähentämällä eriarvoisuutta.

Vasemmistoliiton tavoitteet:

- Turvataan kansalaisjärjestöjen toimintaedellytykset avustusten ja julkisten tilojen käytön kautta. Kuullaan kansalaisjärjestöjä valtiollisessa ja paikallisessa päätöksenteossa.
- Jokaisen on oikeus viedä asiansa oikeuteen, pienituloisenkin. Selvitetään ja otetaan käyttöön keinoja oikeudenkäyntien hinnan kohtuullistamiseksi ja kuluriskin pienentämiseksi. Lyhennetään oikeudenkäyntiaikoja.
- Alennetaan äänestysikäraja kuntavaaleissa 16 vuoteen. Aikaistetaan ja lisätään yhteiskuntaopin opetusta, jotta kaikki saavat tarvittavat tiedot ja taidot osallistua päätöksentekoon.
- Säädetään vaalikampanjoille euromääräiset katot: 10 000 euroa kunnallisvaaleissa, 20 000 euroa maakuntavaaleissa, 30 000 euroa eduskuntavaaleissa ja 50 000 euroa eurovaaleissa.
- Otetaan käyttöön pakollinen lobbarirekisteri, joka koskee niin eduskuntaa kuin valtioneuvostoakin.
- Muutetaan lakia niin, että kunnallisesti ja maakunnallisesti enemmistöomistetuissa osakeyhtiöissä noudatetaan jatkossa julkisuuslakia niin sanotun Ruotsin mallin mukaisesti.
- Uudistetaan lainsäädäntöä sitovien kansanäänestysten sekä yhdistysten sitovien jäsenäänestysten mahdollistamiseksi.
- Kielletään väkivaltaiset katupartiot ja rasistiset organisaatiot
- Puututaan niin sanottuun maalittamiseen turvaamalla viranomaisten resurssit ja tarkastelemalla lainsäädännön toimivuutta.
- Lisätään resursseja poliisin rikostutkinnan ja partioinnin turvaamiseksi koko maassa.
- Vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan toimintaa ja kannustetaan jäseniä kansalaisaktiivisuuteen osallistumalla muun muassa kansalaisaloitteiden, adressien ja vetoomusten tekoon sekä mielenosoitusten järjestämiseen.

- Ryhdymme toimiin lain muuttamiseksi siten, että pienimuotoinen vapaaehtois- ja järjestötoiminta jätetään tulorekisterin ulkopuolelle.

9.4. Vaikuttavaa aluepolitiikkaa koko maan parhaaksi

Vasemmistoliitto haluaa Suomea kehitettävän tasapainoisesti. Olemme koko maan puolue. Ihmisten ja ympäristön on voitava kestäväällä tavalla hyvin maan joka kolkassa.

Suomessa on paljon erilaisia voimavaroja ja vahvuuksia niin kaupungeissa kuin maaseutumaisilla seuduilla. Kaupungistuminen on maailmanlaajuinen megatrendi, joka näkyy myös Suomessa. Sitä ei voi pysäyttää, mutta sen voi pitää hallittuna. Samaan aikaan maaseudulla asumisen on oltava mahdollista myös tulevaisuudessa. Peruspalveluiden on oltava saatavissa kaikkialla.

Politiikan keinoin voidaan vaikuttaa alueiden kehittämiseen esimerkiksi infrastruktuurin, koulutuksen tai elinkeino- ja asuntopolitiikan kautta. Suomessa erottuvat tämän suhteen erityisesti pääkaupunkiseudun metropolin, maakuntien keskuskaupunkien ja harvaanasutun maaseudun tarpeet. Niiden välille ei tule rakentaa vastakkainasettelua.

Vasemmistolaisen aluepolitiikan on oltava vaikuttavaa. Se kehittää maata kunkin alueiden omien vahvuksien pohjalta ja alueiden ominaispiirteet tunnistaen ja huomioi maan kokonaishuoltovarmuuden.

Vasemmistolaisen aluepolitiikan tavoitteet:

- Maakunnallisten kaupunkiseutujen kehittämiseksi on laadittava kasvusoimutukset. Niillä voidaan parantaa alueiden saavutettavuutta. Esimerkiksi rautatiehankkeet ovat ensiarvoisen tärkeitä monen alueen elinvoimaisuuden kannalta.
- Jokaisessa Suomen maakunnassa täytyy olla yliopisto tai ammattikorkeakoulu, myös toisen asteen koulutuspaikkoja on oltava riittävästi maakunnittain.
- Harvaan asuttujen alueiden perusväylänpidon rahoitus on turvattava. Erityinen huomio on kiinnitettävä talvikunnossapidon tasoon. Joukkoliikenteestä mukaan lukien kutsuliikenne tulee kehittää pätevä vaihtoehto yksityisautoilulle.
- Nopean laajakaistaverkon on katettava koko Suomi.
- Kaivoslakia on uudistettava niin, että kaivosten perustamispäätös on paikallisen demokraattisen päätöksenteon piirissä, yhteiskunta saa yritysten voitoista reilun korvauksen ja ympäristönäkökulmat huomioidaan nykyistä paremmin.
- Matkailun ja muiden palveluelinkeinojen lisäksi maaseudulla tulee kehittää kestävää viljelyä ja muuta elintarviketuotantoa, jotka tuovat työpaikkoja ja omavaraisuutta.
- Valtionosuusjärjestelmää uudistettaessa haja-asutuksen ja saaristoisuuden on oltava valtionosuuksia korottava kriteeri. Valtionosuuksien tulisi kannustaa myös kuntarajat ylittävään palveluyhteistyöhön. Kuntien valtionosuudet on oltava tehtäviä vastaavalla tasolla.
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksessa kuntien taloudellista rasitusta pitää siirtää maakunnille ja erityisesti valtiolle.
- Erityisesti maaseutumaisissa kunnissa asuvien tarpeisiin on kehitettävä liikkuvia ja kotiin vietäviä palveluita.
- Jokaisessa kunnassa tulee olla hyvinvointipalvelut
- Kehitetään valtion kaupungeille jakamia rahoitusmalleja tasa-arvoisemmiksi. Tutkitaan mahdollisuuksia laajentaa MAL-sopimusmenettelyä myös alle 100000 asukkaan kaupunkiseuduille ja huomioidaan tukimenettelyissä maantieteellinen tasapuolisuus.
- Maaseudun ja harvaan asuttujen alueiden ympäristönsuojeluun on panostettava, koska siellä sijaitsee muun muassa arvokkaita luonto- ja kulttuuriympäristökohteita ja pohjavesialueita.